

Elinkeino- ja teollisuuspoliittinen linjaus

Suomen talouskasvun eväitä 2010-luvulla

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu
Innovaatio
5/2013

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

JANNE KÄNKÄNEN – PEKKA LINDROOS – MARTTI MYLLYLÄ

Elinkeino- ja teollisuuspoliittinen linjaus

Suomen talouskasvun eväitä 2010-luvulla

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja

Innovaatio

5/2013

Tekijät Författare Authors		Julkaisu-aika Publiceringstid Date	
Janne Känkänen, Pekka Lindroos, Martti Myllylä		Helmikuu 2013	
		Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
		Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
		Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title			
Elinkeino- ja teollisuuspoliittinen linjaus – Suomen talouskasvun eväitä 2010-luvulla			
Tiivistelmä Referat Abstract			
<p>Tässä linjauksessa Suomelle etsitään uusia talouskasvun lähteitä. Linjaus edistää pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman tavoitteita kestävästä talouskasvusta, työllisyydestä ja kilpailukyystä. Samalla se heijastelee Euroopan komission Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita älykkäästä, kestävästä ja osallistavasta kasvusta. Linjaus pyrkii olemaan myös yksi syöte hallituksen tulevaisuusselonteon valmistelussa.</p> <p>Talouskasvun teemaa on valotettu viime aikoina useissa eri selvitysmiesraporteissa. Niitä ovat esimerkiksi <i>Investointeja Suomeen (Jorma Eloranta)</i>, <i>Taloudellisten ulkosuhteiden verkosto (Matti Alahuhta)</i> ja <i>Pääomamarkkinat ja kasvu (Kari Stadigh)</i>. <i>ICT 2015 -työryhmä (Pekka Ala-Pietilä)</i> ehdottaa toimia tietotekniikan alalla talouskasvun edistämiseksi.</p> <p>Toimintaympäristön monimutkaistuminen vaikeuttaa myös elinkeinopolitiikan toteuttamista. Perinteiset kansalliset klusterit väistyvät globaalien arvoketjujen tieltä, eikä kansantalouden tilinpito aina pysty seuraamaan kehitystä luotettavasti. Yritysten ja kansantalouden intressit eriytyvät. Tästä huolimatta talouskasvun keskeiset komponentit, työpanoksen määrä ja työn tuottavuuden kehitys säilyvät jatkossakin talouskasvun avaintekijöinä.</p> <p>Talouskasvu edellyttää, että yksityisrahoitteisella sektorilla työskentelevien työpanoksen määrä tulee saada riittävälle tasolle suhteessa väestön määrään. Työn tuottavuuden kasvun kannalta kilpailun toimivuus, kansallisesta kilpailukyystä huolehtiminen, tuottavuuskasvua edistävän rakennemuutoksen edistäminen, globaalien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntäminen sekä koordinoitu ja tavoitteellinen toiminta ovat jatkossa keskeisiä.</p>			
Työ- ja elinkeinoministeriön yhdyshenkilö: Elinkeino- ja innovaatio-osasto/Martti Myllylä, puh. 050 396 0250.			
Asiasanat Nyckelord Key words			
Elinkeinopolitiikka, kasvu, työllisyys, kilpailukyky, globaalit arvoketjut			
ISSN		ISBN	
1797-3562		978-952-227-736-7	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages		Kieli Språk Language	Hinta Pris Price
61		Suomi, Finska, Finnish	18 €
Julkaisija Utgivare Published by		Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Esipuhe

Uudistuva elinkeinopolitiikka luo perustaa hyvinvoinnillemme

Talouden uudistuminen ja yritysten menestyminen globaalimarkkinoilla on Suomen hyvinvoinnin kannalta ratkaisevan tärkeää. Taloutemme noin yhden prosentin keskimääräinen vuosikasvu ei riitä takaamaan nykyistä hyvinvointia kasvavalle ja ikääntyvällä väestölle. Talouskasvua on kuitenkin mahdollista lisätä huolehtien samalla kestäväen kehityksen periaatteiden toteutumisesta. Tämä on mahdollista aineettoman ja digitaalisen arvонуonnin, uusiutuvien luonnonvarojen ja ennen kaikkea huippuluokan osaamista hyödyntämällä. Suomalaista kilpailukykyä tulee kehittää mm. parantamalla jatkuvasti yritysten toimintaympäristöä. Kaikki tämä edellyttää uudistuvaa elinkeinopolitiikkaa.

Työ- ja elinkeinoministeriön toisena keskeisenä edeltäjänä toiminut kauppa- ja teollisuusministeriö kokosi edellisen näitä kysymyksiä linjaavan asiakirjan ”Elinkeino-politiikan suuntaviivat” -julkaisun vuonna 2006. Moni asia on muuttunut noista varsin optimistisista näkymistä. Yritysten menestyminen globaalimarkkinoilla ja Suomessa sijaitsevien toimintojen kehittäminen kohtaavat kovempia kilpailuhaasteita kuin tuolloin nähtiin. Kauppataseen poikkeuksellinen pitkään jatkunut ylijäämä on nyt kääntynyt alijäämäiseksi. Suurempien yritysten toimintojen kehittäminen suuntautuu usein ulkomaille. Uusia työpaikkoja syntyy pääasiassa pk-sektorille.

Käsillä oleva uusi elinkeinopoliittinen linjaus on tulosta työ- ja elinkeinopolitiikan alojen yhteisponnistuksesta. Tällä linjauksella täydennetään kuvaa niistä lähtökohdista, joilla globaalissa taloudessa menestyminen on mahdollista. Jo vuosikymmeniä harjoitetut markkinoiden toimintaa parantavat toimenpiteet, innovaatioympäristön ja osaamisen kehittäminen sekä esimerkiksi yritystoiminnan käynnistämisen helpottaminen ovat edelleen elinkeinopolitiikan kulmakiviä. Niiden rinnalle kaivataan lisäksi tuoretta ja aiempaa terävämpää lähestymistapaa, joka tukee yritysten kasvua, uusien työpaikkojen luontia sekä globaalitalouden mahdollisuuksia hyödyntävää arvонуontia.

Väestömme kasvaa ja ikäpyramidimme levenee vanhempien ikäluokkien kohdalta. Suomen talouden huolto- ja kantosuhde ovat muuttumassa epäedulliseen suuntaan. Ellei mitään tehdä, julkisrahoitteinen sektori edelleen kasvaa samalla kun kokonaistyöpanos pienenee. Tämä yhtälö on kestämaton hyvinvointipalvelujen turvaamista ajatellen. Tarvitaan yksityisrahoitteisen sektorin tavoitteellista kasvattamista – tässä vaiheessa otamme tavoitteeksi varannon kasvattamisen suuruusluokaltaan 200 000 uuden työpaikan verran. Tämä linjaus sisältää laskelmia tästä keskeisestä haasteesta.

Istuva hallitus on tehnyt jo eräitä työmarkkinoita koskevia uudistuksia, jotka tulevat voimaan asteittain. Osa asioista on neuvoteltavana. Tämä linjaus lähtee siitä, että

työpanoksen määrästä tulee huolehtia aktiivisesti jatkossakin. Huomio tulee kohdistua niin työvoiman tarjonnan kuin kysynnänkin lisäämiseen.

Suomalaisen työn tuottavuuden kehittäminen talouden kaikilla sektoreilla on tärkeää. Globaali kilpailu Suomen kotimarkkinoilla lisääntyy. Samalla entistä suuremman osan yrityksistämme tulee suunnata toimintaansa ulkomaisille markkinoille alkaen EU:n sisämarkkinoista ja muista lähimarkkinoista, kuten Venäjältä. Yritysten tulee voida kehittää toimintaansa kohden kansainvälisten arvoverkostojen arvokaimpia tehtäviä. Niissä suomalaisella osaamisella on mahdollista ansaita sellaisia tuottoja, joilla toimintojen jatkuva kehittäminen maailman huipulla on mahdollista.

Suomen hyvinvoinnin luonti on perustunut suureksi osaksi raaka-aineiden hyödyntämiseen ja tuotantoteknologian kehittämiseen. Tämän rinnalla kansainvälisessä arvонуonnissa erilaisten palveluiden osuus kasvattaa jatkuvasti merkitystään. Elinkeinopolitiikassa tulee nähdä sekä teollisuus että palvelut – niin yhdessä kuin erikseenkin – mahdollisuuksina suomalaisen työn jalostusarvon jatkuvalle kasvattamiselle. Samalla tavalla myös fyysiset ja digitaaliset tuotteet ja toiminnot kietoutuvat yhä kiinteämmin yhteen.

Tämä linjaus on tarkoitettu linjanvedoksi paitsi TEM-konsernin sisällä myös kaikkien muiden yritysten toimintaympäristöön vaikuttavien ministeriöiden ja muiden tahojen toiminnassa. Hallitus, sen talouspoliittinen ministerivaliokunta ja talousneuvosto tulevat seuraamaan säännöllisesti, kuinka linjauksen pohjalta käynnistettävä Suomen yritystoimintaympäristön kehittäminen ja sen seuranta edistyvät. Kilpailukyvyn kehittämisen ydin on viime kädessä yritysten vastuulla. Yritysten kaikkien sidosryhmien toivotaan ottavan haasteen vastaan ja edistävän maailman kilpailukykyisimmän yritystoiminnan synnyttämistä Suomen hyvinvoinnin perustaksi.

JAN VAPAAVUORI
Elinkeinoministeri

LAURI IHALAINEN
Työministeri

Sisältö

Esipuhe.....	5
Tiivistelmä.....	9
1 Elinkeinopolitiikan tehtävä ja tavoite.....	12
2 Globaali toimintaympäristö muuttuu.....	14
3 Suomen talous – taas uusien haasteiden edessä	18
4 Talouskasvun lähteistä	22
4.1 Työpanos ja tuottavuus.....	22
4.2 Arvonluonti globaaleissa arvoverkoissa.....	25
5 Elinkeinopolitiikan talouskasvua tukevat painopisteet.....	30
5.1 Yleisten toimintaedellytysten vahvistaminen sekä kilpailukyky.....	32
5.1.1 Kilpailukyky.....	32
5.1.2 Suomi ja teollisuuden tulevaisuus.....	33
5.2 Työpaikkoja yksityisrahoitteiselle sektorille	35
5.3 Rakennemuutos toimii myös tuottavuuden ajurina.....	38
5.3.1 Kilpailun paine tukee tuottavuuskasvua	38
5.3.2 Pääomamarkkinoiden kehittäminen.....	41
5.4 Globaalitalous on suuri mahdollisuus.....	42
5.4.1 Elinkeinopolitiikka avuksi arvonluonnissa	42
5.4.2 Osaamisesta innovaatioita ja liiketoimintaa	44
5.4.3 Yrittäjyyden edistäminen	45
5.4.4 Suomesta houkutteleva investointikohde.....	46
5.4.5 Esimerkkejä eräiden teknologioiden ja toimialojen arvonluonnin mahdollisuuksista.....	48
5.5 Energiapolitiikka	52
5.6 Elinkeinopolitiikan koordinaatiolla lisää vaikuttavuutta	54
Liite 1	57
Liite 2	58

Tiivistelmä

Talouskasvun turvaaminen ja uudet työpaikat ovat Suomen keskeisiä haasteita nyt ja tulevaisuudessa. Ne on nostettu myös julkisen politiikan päätavoitteiksi.

Teknologinen ja poliittinen kehitys muokkaavat globaalitalouden toimintaympäristöä. Yritykset voivat hajauttaa toimintojaan maantieteellisesti huomattavasti helpommin kuin vielä pari vuosikymmentä sitten. Samalla ne voivat vaikuttaa entistä enemmän siihen, missä ne lopulta näyttävät liiketoimintansa tulosta.

Perinteiset kansalliset klusterit väistyvät globaalien arvoketjujen tieltä, eikä kansantalouden tilinpito aina pysty seuraamaan kehitystä luotettavasti. Yritysten ja kansantalouden intressit eriytyvät. Nämä ilmiöt vaikeuttavat ja monimutkaistavat myös elinkeinopolitiikan toteuttamista. Helppoja patenttiratkaisuja ei aina ole, mutta kehitystä on silti pystyttävä ymmärtämään.

ICT-toimialan menestyessä jäivät muutamat kansantaloutemme kehityksen kanalta huolestuttavat kehityspolut huomaamatta. Pitkällä aikavälillä keskimääräinen talouskasvu on hidastunut, eikä työllisten määrä ole pysynyt väestökehityksen tahdissa. Yksityisen, verotuloista riippumattoman sektorin työllisyys on edelleen alle 1990-luvun lamaa edeltävän tason, vaikka väestön määrä on kasvanut samaan aikaan 400 000:lla. Ikääntymisestä johtuva työvoiman väheneminenkin on meillä vasta alkamassa.

Tässä linjauksessa Suomelle etsitään uusia talouskasvun lähteitä. Linjaus edistää pääministeri **Jyrki Kataisen** hallitusohjelman tavoitteita kestävästä talouskasvusta, työllisyydestä ja kilpailukyvyistä. Samalla se heijastelee Euroopan komission Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita älykkästä, kestävästä ja osallistavasta kasvusta. Linjaus pyrkii olemaan myös yksi syöte hallituksen tulevaisuusselonteon valmistelussa.

Talouskasvun teemaa on valotettu viime aikoina useissa eri selvitysmiesraporteissa. Niitä ovat esimerkiksi *Investointeja Suomeen (Jorma Eloranta)*, *Taloudellisten ulkosuhteiden verkosto (Matti Alahuhta)* ja *Pääomamarkkinat ja kasvu (Kari Stadigh)*. *ICT 2015 -työryhmä (Pekka Ala-Pietilä)* ehdottaa toimia tietotekniikan alalla talouskasvun edistämiseksi. Talouskasvun edistäminen edellyttää laajaa sitoutumista, positiivista asennetta sekä toiminnan koordinoitua paitsi hallinnossa myös laajemmin koko yhteiskunnassa.

Elinkeinopolitiikkaa ja sen tavoitteita tukevia muita politiikka-alueita on kehitettävä niin, että Suomen talouskasvu pystytään turvaamaan. On tärkeää, että pystymme luomaan arvoa paitsi kotimaisella työllä myös kanavoimaan arvoa globaalitaloudesta kansantalouteemme. Arvonkanavoimisen keskeisiä väyliä ovat palkka-, pääoma- ja verotulot. Suomalainen intressi on, että osallistumme kansainväliseen työnjakoon mieluummin korkean kuin matalan tuottavuuden työpaikkojen ja tehtävien kautta. Lisäksi on tärkeää, että kansantalouteen kanavoituu omistamisen

myötä pääomatuloja. Suomi tarvitsee myös kohtuullisen osuuden kansainvälisen liiketoiminnan synnyttämästä verokertymästä – verotuksen rakenne ja taso ovat merkitseviä. Arvon kanavoituminen edellyttää, että meillä on yrityksiä, jotka kykenevät luomaan (nappaamaan) arvoa globaaleissa arvoverkostoissa.

Suomi menestyy erilaisissa kilpailukykyvertailuissa hyvin. Vahvuuksiamme ovat mm. koulutettu väestö ja hyvin toimiva infrastruktuuri. Yritystoiminnan kilpailukykyä haittaavina tekijöinä mainitaan usein korkea verotus ja työmarkkinoiden toiminta. Koska kilpailukykyämme ei näytä riittävästi muuntuvan taloudelliseksi menestykseksi, raporttien viestiä tulee arvioida systemaattisesti ja kriittisesti. Tavoitteena pitää olla kilpailuvyön parantaminen ja elinkeinoelämän toimintaympäristön muuttaminen houkuttelevammaksi. Todellinen kilpailukyky näkyy kasvuna ja työllisyytenä – molemmissa Suomella riittää parannettavaa.

Hyvinvointimallin säilyttämiseksi Suomessa on kasvatettava työpanoksen määrää. Kasvun luomiseksi tarvitaan uusia työpaikkoja ennen kaikkea yksityisrahoitteiselle sektorille. Vaikka päätavoite on korkean tuottavuuden ja palkkatason työpaikkojen luonti, työpanoksen määrän kasvattaminen on tärkeää myös muutoin. Se edellyttää uusien työpaikkojen syntymistä mm. kotimaisessa palvelutuotannossa. Työmarkkina- ja sosiaaliturvajärjestelmiä olisi kehitettävä niin, että yksityisrahoitteisen sektorin työpaikkojen määrä kasvaa ja osuus väestöstä pysyy kestävällä tasolla.

Uusin tuottavuusaalto perustuu työtehtävien muutoksiin eli ns. tehtäväkohtaisiin siirtymiin. Maiden erikoistuesssa erilaisiin tehtäväkokonaisuuksiin, Suomen kannattaa tavoitella kansainvälisessä työnjaossa erityisesti arvoketjujen tuottoisimpia tehtäviä. Ne eivät rajaudu pelkästään esimerkiksi tuotekehitykseen, vaan myös teollisuuden merkitys kehittämisympäristönä korostuu – sitä kautta myös valmistavan teollisuuden työtehtävät voivat sijaita arvoketjujen tuottoisimmalla alueella.

Tätä kehitystä tukevaa rakennemuutosta vauhditetaan poistamalla taloudesta suojattuja, kilpailulta vapaita saarekkeita. Julkisen vallan tehtävät tulee rajata riittävän tarkasti ja huolehtia myös julkisen palvelutuotannon kilpailuneutraliteetista. Alueiden kilpailukykyä tulee vahvistaa. Jokaisen yksilön tuottavuuspotentiaali tulee saada maksimaaliseen käyttöön. Tämä edellyttää palkitsemista ja kannustamista myös henkilökohtaisella tasolla, sillä henkilöstö on monien tutkimusten mukaan suurin innovaatioiden lähde. Myös työmarkkinajärjestelmää on kehitettävä vastaamaan tehtäväkohtaisen rakennemuutoksen tarpeita ja mahdollisuuksia. Julkisen vallan myöntämä yritystuki ei myöskään saa olla estämässä rakennemuutosta, pikemminkin päinvastoin.

Globaalitalouden muutos edellyttää uudenlaisia osaamisia ja kyvykkyyskyä. Globalisaatio lisää taloudellisen toiminnan mahdollisuuksia, mutta vaatii myös aiempaa suurempaa sopeutumiskykyä. Yrityksen arvонуonti ei aina tarvitse perustua tuotannolliseen tai edes palveluita myyvään liiketoimintaan. Koordinaatio-osaaminen, brändinhallinta, t&k-osaaminen ja arvoketjujen hallinta sekä digitalisaation hyödyntäminen avaavat monia uusia ansaintakeinoja.

Positiivinen yrittäjyysilmapiiri tekee yritystoiminnasta houkuttelevaa ja hyväksyttävää. Tästä maaperästä versoo kasvuun ja kansainvälistymiseen kurkottavia uusia menestystarinoita. Julkisen vallan ja elinkeinopolitiikan keskiössä tulee olla niiden syntymisen edistäminen. Suomi tarvitsee lisää kansainväliseen vaihdantaan kykeneviä yrityksiä ja yksilöitä. Innovaatiotoiminnan edistäminen ja kannustaminen synnyttää tutkimukseen, teknologiaan ja uusiin liiketoimintamalleihin pohjaavaa hankevirtaa. Elinkeinopolitiikan on edistettävä myös pääomamarkkinoiden kehittymistä. Samalla on huolehdittava, että yritykset investoivat mielellään myös Suomeen. Globaalit haasteet tarjoavat monille perinteisille toimialoille mahdollisuuden uudistua ja kasvaa.

Suomeen tarvitaan yhteinen kasvua tukeva tahtotila ja siihen on kytkettävä koordinoidusti myös julkisen vallan toimijat. Mikäli painavia esteitä ei ole, kaikkien politiikkatoimien tulisi tukea kansantalouden kasvutavoitetta. Tämä edellyttää hallinnonalat ylittävän yhteistyön lisäämistä. Esimerkiksi Team Finland -konsepti valjastaa suomalaistoimijat yhteistyöhön edistämään taloudellisiin ulkosuhteisiin, yritysten kansainvälistymiseen, ulkomaisten investointien houkutteluun ja Suomen markkuvatyöhön liittyviä tavoitteita. Laaja näkemys globaalien arvoketjujen toiminnasta on Team Finland-hankkeen käynnistämisessä tärkeää.

1 Elinkeinopolitiikan tehtävä ja tavoite

Elinkeinopolitiikalla vaikutetaan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin, sen kilpailukykyyn ja tätä kautta talouskasvun edellytyksiin. Itse taloudellinen toimeliaisuus ja talouskasvu tapahtuvat yrityksissä. Elinkeinopolitiikan harjoittajien onkin ymmärrettävä toimintaympäristöä ja sen muutoksia ja edistettävä mahdollisuuksien mukaan yritystoiminnan edellytyksiä.

Tässä linjauksessa on kartoitettu Suomen kansantalouden tilaa, toimintaympäristön merkittävimpiä muutosajureita sekä talouskasvun haasteita ja mahdollisuuksia. Samalla esitetään toimenpiteitä ja linjauksia, joilla uudistuvan elinkeinopolitiikan tavoitteet voidaan saavuttaa.

Talouskasvu on muuttanut viimeisten kahden vuosikymmenen kuluessa luonnetaan. Muutokselle ei näy loppua, sillä kansainvälinen työnjako saa koko ajan uusia ulottuvuuksia. Tämän linjauksen avainaineistoa ovat Suomessa tehdyt tuoreet tutkimukset globaalien arvoketjujen muutoksista. Ne paljastavat, että yhä suurempi osa kasvusta on lähtöisin aineettomista lähteistä. Raaka-aineiden niukkuus näkyy eri tavoin myös kehittyneiden maiden asemassa ja kasvupotentiaalissa. Kestävän kehityksen vaatimukset muuttavat nekin osaltaan kasvun sisältöä.

Terveellä pohjalla oleva talouskasvu kertoo kansantalouden positiivisesta vireestä ja auttaa löytämään ratkaisuja mm. ympäristöhaasteisiin. Samalla se kertoo oppimishalusta ja uudistumiskyvystä. Pelkästään hyvinvointivaltion ylläpito edellyttää bruttokansantuotteen selkeää kasvua. Yhteiskuntamme järjestelmät on rakennettu ns. kasvuvivun varaan. Hidastuvan talouskasvun oloissa useat keskeiset rakenteet joutuisivat uudelleenjärjestelyjen kohteeksi.

Globaalitalouden rakenteiden muuttuessa ja Suomen talouskasvun hiipuessä tavoite on nyt entistä ajankohtaisempi. Muuttuva toimintaympäristö vaatii suomalaisen intressin jatkuvaa uudelleenmäärittelyä. Päävastuu elinkeinopolitiikan toteutuksesta on työ- ja elinkeinoministeriössä. Tavoitteiden toteutumisen kannalta myös monet muut politiikka-alueet ovat keskeisessä asemassa. Siksi on tärkeää, että myös ne saadaan tukemaan samaa kasvutavoitetta.

Makrotalouden vakauttaminen on vakaan talouskasvun olennainen lähtökohta. Euron säilyminen vakaana valuuttana ja euroalueen kriisin ratkaiseminen ovat Suomen kansantalouden ydinintressejä. Samalla korostuu yhteisten pelisääntöjen ja niiden noudattamisen merkitys, etteivät ongelmat leviä maasta ja maanosasta toiseen. Suomen kannalta vaikuttaminen EU:ssa ja EU:n kautta onkin entistä tärkeämpää.¹

¹ EU:lla on yksinomainen toimivalta mm. kilpailu- ja valtiontukisääntöjen toimeenpanossa, kauppapolitiikassa ja eräiden kansainvälisten sopimusten tekemisessä. EU:lla on myös jaettua toimivaltaa (mm. sisämarkkinat, tutkimus- ja kehittämispolitiikka jne.) sekä toimivalta toteuttaa toimia, joilla tuetaan, koordinoidaan tai täydennetään jäsenvaltioiden toimia (esim. teollisuuspolitiikka). Lisäksi sillä on toimivaltaa toteuttaa järjestelyjä, joiden puitteissa jäsenvaltiot sovittavat politiikkansa yhteen (talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikka).

Makrotalouden vakautta edistävän yleisen talouspolitiikan ohella tarvitaan kasvua ja kilpailukykyä tukevaa elinkeinopolitiikkaa. Elinkeinopolitiikka korostaa kaikkien elinkeinoelämään vaikuttavien politiikka-alueiden kasvua tukevaa merkitystä. Käsitteenä se on siis laajempi kuin esimerkiksi teollisuuspolitiikka, joka korostaa valmistavan tuotannon erityiskysymyksiä. Vuoden 2008 kriisin jälkeen myös rakennekysymyksiä korostava kasvupolitiikka on noussut entistä tärkeämpään rooliin. Suomi, ja laajemmin myös Eurooppa, tarvitsevat kasvun tiekarttaa. Näistä elementeistä syntyy se toimintaympäristön pohja, jolle tulevaisuuden kasvu ja uudistuminen voivat rakentua.

Innovaatiopolitiikan keskeinen tavoite on tuottavuuskasvun edistäminen. Innovaatiopolitiikan keinovalikoimassa päähuomio kohdistuu osaamisen ja kyvykkyyksien lisäämiseen ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen. Kilpailu- ja sääntely-ympäristöllä on tärkeä kasvua tukeva rooli. Myös rahoitus- ja pääomamarkkinoiden toimivuus on yksi keskeinen tekijä resurssien suuntaamisessa ja innovaatiotoiminnan tulosten realisoitumisessa uusiksi tuotteiksi ja palveluiksi. Yrittäjyyden yleinen edistäminen on osa elinkeinopolitiikkaa.

Työpolitiikalla puolestaan vaikutetaan inhimillisten voimavarojen määrään ja laatuun. Jatkossa sen rooli korostuu, sillä tehtäväarakenteiden muutos tuottavuuskasvun ajurina muuttuu entistä tärkeämmäksi.

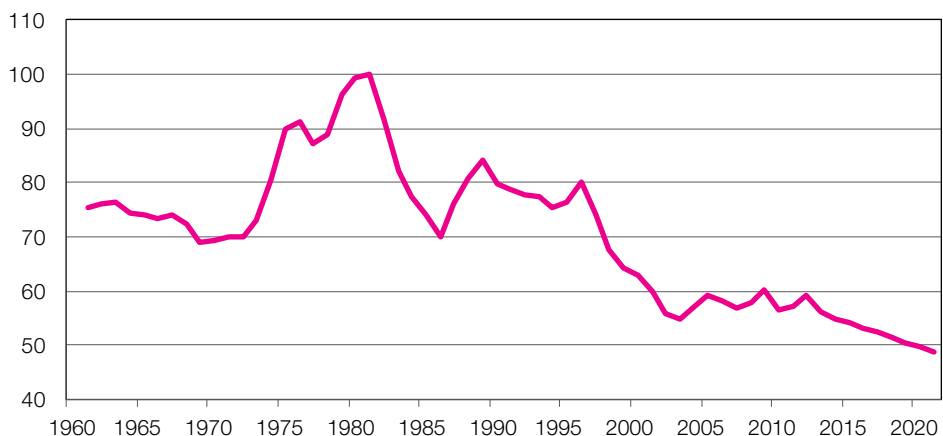
Tässä linjauksessa pyritään tunnistamaan kasvua edistäviä politiikka-alueita, ”kasvun vipuja”, joilla politiikantekijät voivat edistää kasvutavoitteen toteutumista. Myös viimeaikaiset selvitysmieshankkeet on otettu osaksi kokonaisuutta. Pelkästään TEM:n omassa keinovalikoimassa on useita keskeisiä osa-alueita, jotka voivat tukea kasvutavoitteen toteuttamista. Niiden koordinoituun ja kasvua edistävään käyttöön on jatkuvasti kiinnitettävä huomiota. Linjauksen johtopäätöksillä pyritään tarkastelemaan elinkeinopolitiikan kokonaisuutta myös yli hallinnollisten raja-aitojen. Julkisen vallan toimet tulisi muutoinkin hahmottaa osana markkinoiden toimintaa, sillä tämäkin suhde muuttuu asteittain toimintaympäristön muuttuessa.

2 Globaali toimintaympäristö muuttuu

Maailmankaupan ja -talouden vapautuminen yhdessä teknologisen kehityksen kanssa ovat muovanneet viime vuosikymmeninä voimakkaasti yleistä toimintaympäristöä. Globaalitalouden piiriin on tullut tänä aikana 2–3 miljardia uutta ihmistä ja kasvu jatkuu. Digitalisaatio on läpileikkaavana teknologiana vasta alkuvaiheessaan ja kehitys jatkuu vielä vuosikymmeniä. Ympäristö- ja energiakysymykset sekä muut maailmanlaajuiset haasteet muovaavat nekin osaltaan toimintaympäristöjä. Energian ja raaka-aineiden kysyntä kasvaa, mikä todennäköisesti nostaa myös niiden hintoja. Kaupungistuminen on jatkuva ja voimistuva trendi, joka tulee korostumaan erityisesti Aasian suurissa talouksissa. Muutosnopeus kiihtyy, ja eilen vielä vahvana pidetty paikka arvoketjussa voi olla huomenna jo mennyttä.

Keskeinen muutostrendi liittyy globaalien arvoverkkojen pilkkoutumiseen. Yritykset hajauttavat toimintojaan parhaimmaksi ja edullisimmaksi katsomaansa paikkaan. Samalla yhteen maantieteelliseen pisteeseen sidotut klusterit menettävät merkitystään. Aiemmin keskeisimmät arvoketjutoiminnot kytkeytyivät valmistukseen. Tilanne on kuitenkin osin muuttunut. Kuvio 1 osoittaa teollisuustuotteiden maailmanmarkkinahintojen laskun suhteessa kehittyneiden maiden hintatasoon.

Kuvio 1. Teollisuustuotteiden maailmanmarkkinahinnat suhteessa kehittyneiden maiden hintatasoon ovat tippuneet 40 % vuodesta 1980.

Lähde: Pajarinen, Mika, Rouvinen, Petri ja Ylä-Anttila, Pekka (2012). Kenelle arvoketju hymyilee? Koneteollisuus globaalissa kilpailussa. Taloustieto Oy (Sitra 297).

Valmistuksen rooli arvoketjujen kokonaisuudessa on vähentynyt samalla kun valmistusta tukevien toimintojen merkitys on kasvanut. Kuvio 2 havainnollistaa erilaisten tehtävien merkitystä tuotannollisen talouden arvoketjuissa. Brändinhallinta, t&k-toiminnot, muotoilu, markkinointi ja muut tehtävät ovat niitä tehtäviä, joista tyyppillisesti kertyy suurin arvo. Muutos koskee etenkin globaalisti toimivia yrityksiä, mutta yhä enemmän myös globaalia työnjakoa sinänsä.

Maat erikoistuvat kilpailuetujensa mukaisesti tietyn tyyppisiin toimintoihin. Samalla ne pyrkivät ylöspäin arvoketjuhierarkiassa. Toistaiseksi ns. kehittyneillä mailla on vielä etulyöntiasema korkean jalostusarvon tehtävissä. Kiinasta on tullut maailman teollinen työpaja. Samalla se kuitenkin havittelee asemaa arvoketjujen korkeammilla tasoilla.

Kansantalouden kasvun kannalta arvokkaimmilla tehtävillä on suuri merkitys. Tätä voi kuvata esimerkiksi Nokian valmistaman ensimmäisen sukupolven älypuhelimien (Nokia N95) tuotantoketjulla. Kyseisen laitteen arvosta tuli vuonna 2007 Suomeen noin 40 prosenttia, vaikka tuote valmistettiin Kiinassa ja myytiin Yhdysvalloissa. Samasta arvonmuodostusketjusta selviää, että vain muutamia prosentteja puhelimen arvosta päätyi valmistusmaahan eli Kiinaan.

Teollinen tuotanto on perinteisesti ollut osa kansallista intressiä. Vaikka valmistava teollisuus on edelleen yksi suomalaisen elinkeinoelämän kulmakivi, sen asemaa joudutaan arvioimaan uudelleen. Vastaukset eivät aina ole tässä suhteessa yksiselitteisiä. Globaalisti tarkastellen teollisen tuotannon arvon arvioidaan edelleen kasvavan vaikka sen työllistävä vaikutus tuottavuuden nousun myötä vähenee.² Tuotteen valmistaminen ei ole aina silti edullisinta halvan työvoiman maissa, sillä tuotantokustannuksiin ja yritysten sijoittumisiin vaikuttavat monet tekijät yhtä aikaa. Oleellista kuitenkin on, että arvoketjujen pilkkoutuminen muuttaa globaalin talouden rakenteita. Yritykset hyödyntävät globalisaation mahdollisuuksia aiempaa vapaammin. Kansallisella politiikalla on yhä rajallisempi keinovalikoima sitoa esimerkiksi valmistustoimintoja oman kansantalouden alueelle. Samalla tästä kehityskulusta seuraa se, ettei esimerkiksi kauppapoliittisia ratkaisuja ole enää tarkoituksenmukaista perustaa vienti - tuonti tai tavara - palvelu - kahtiajaoille.

Menestyminen globaalissa taloudessa edellyttää tuotannontekijäresursseilta kykyä siirtyä nopeasti ja joustavasti uusiin tehtäviin. Lisäksi yksilöiden on pystyttävä omaksumaan uuden tyyppisiä tehtäviä. Työmarkkinoilla korostuu siirtymä kohti korkeamman tuottavuuden tehtäviä. Työmarkkinoiden globalisoituminen asettaa sekin uudentyyppisiä haasteita kansalliselle politiikalle.

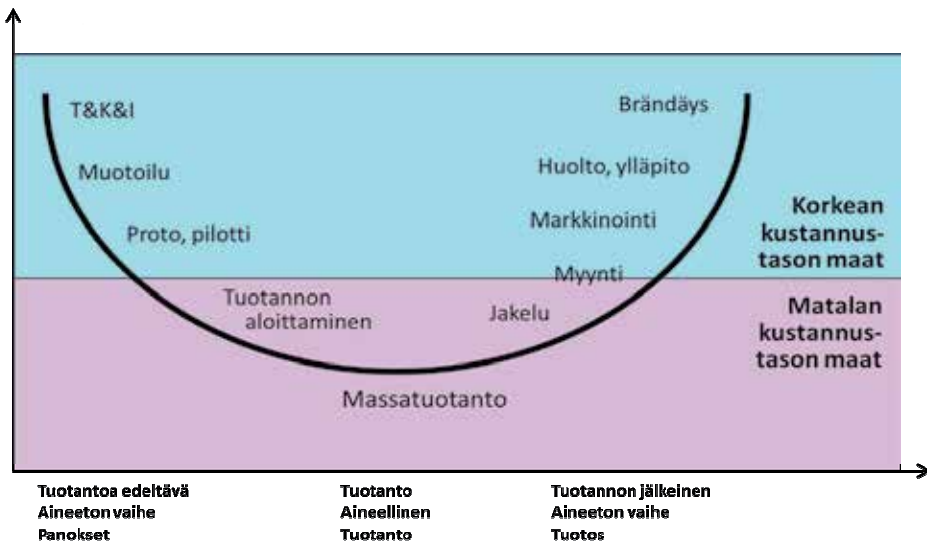
---

2 McKinsey. Manufacturing the Future, The next era of global growth and innovation. 2012.

Kuvio 2. Globaalitalouden arvoketjun tehtävät tuotantoa edeltävän, varsinaisen tuotannon ja tuotannon jälkeisen vaiheen mukaisesti jaoteltuna.

Jalostusarvo / työtunti

Lähde: Pajarinen, Rouvinen ja Ylä-Anttila, ETLA, 2010 & 2012.

Suomessa on harjoitettu eturivin arvoketjututkimusta. Alustavien tulosten pohjalta voidaan arvioida, että suunnittelu- ja valmistusketjun eri osien arvonluonti vaihtelee runsaastikin riippuen tarkasteltavasta tuotteesta. Keskeisiä johtopäätöksiä tähänastisista tutkimuksista³ ovat mm.:

- 1) Palveluliiketoiminnan ja valmistuksen välinen vastakkainasettelu on pitkälti perustetonta. Valmistava teollinen liiketoiminta ja palveluliiketoiminta kietoutuvat usein yhteen. Palvelukauppaa koskeva tilastointi on valitettavan puutteellista ja sitä tulisikin kehittää.
- 2) Kansainvälisen kaupan tilastointi rekisteröi kauppatapahtumat bruttomääräisesti ja voi johtaa harhaan. Tilastointia ollaankin kehittämässä arvonlisäyksen rekisteröiväksi.
- 3) Valmistava teollinen toiminta on edelleen tärkeää, mutta sen ohella mm. suunnitteluosaaminen, asema jakelutiessä ja brändinhallinta voivat toimia teollisen massatuotannon kaltaisina arvonluojina ja pysyvän kilpailuaseman lähteinä.

Arvoketjujen pilkkoutuminen liittyy kiinteästi digitalisaation kehitykseen. Olemme siirtymässä digitaalisen palvelutalouden rakentamisesta sen konkreettiseen hyödyntämiseen. Samalla digitalisoituminen on yhä merkittävämpi tuottavuuskasvun lähde. Muutos on jo koskettanut esimerkiksi tuotantoa sekä viihde- ja media-alaa.

3 Tämän linjauksen analyysiosan työstämisessä on tukeuduttu keskeisesti Etlatieto Oy:n viimeaikaisiin globaaleja arvoverkkoja koskeviin tutkimustuloksiin. Haluamme esittää parhaat kiitoksemme Pekka Ylä-Anttilalle, Petri Rouviselle, Jyrki Ali-Yrkkölle sekä Mika Malirannalle arvokkaasta panoksesta linjauksen laadinnan eri vaiheissa.

Teknologian jatkossa kehittyessä ja yleistyessä mahdollistuvat ns. systeemitason muutokset useilla elämänaloilla. On todennäköistä, että digitalisoituminen vaikuttaa mullistavasti myös mm. opetukseen ja terveydenhuoltoon.

Digitaalitaloudessa korostuvat itsepalvelu, vertaistuotanto, epäsuorat ansaintamallit ja muu kuin perinteinen markkinavaihdanta. On syntymässä ns. piilotaloutta, jonka kasvavaa merkitystä on hankala hahmottaa. Digitaalisen maailman raja-aitojen kaatuminen pitää kuitenkin huomioida elinkeinopolitiikassa, kuten esimerkiksi viestintää ja aineettomia oikeuksia sivuavissa päätöksissä.

Diigitaalisessa toimintaympäristössä työn muodot ja sisällöt muuttuvat. Verotuksessa olisi löydettävä kannustavuuden ja oikeudenmukaisuuden tasapaino myös silloin, kun yksilöiden tuottavuuserot ovat suuria. Samalla monipaikka-, moniansio-, osa-aika- ja yrittäjätyö lisääntyy.⁴

Edellä kuvattujen muutosten lisäksi globaalia makrotaloudellista toimintaympäristöä leimaa suuri epävarmuus. Se voi yhdessä valtioiden ja taloudellisten toimijoiden kasvavan keskinäisen riippuvuuden kanssa aiheuttaa nopeitakin muutoksia. Esimerkiksi läntisten maiden velkakriisi aiheuttaa ongelmia myös Kiinalle, jonka vientivetoinen ja valtiojohtoinen talous on hyvin riippuvainen Euroopan ja USA:n ostovoimasta.

Globalisaatio luo uusia talouskasvun mahdollisuuksia, mutta samalla se lisää talouden volatiliiteettia. Tämä puolestaan korostaa uudistumis- ja sopeutumiskyvyn tarvetta. Kansantalouden tulisi kyetä suuntaamaan resursseja nopeasti sinne, missä ne ovat kulloinkin tuottavimmassa mahdollisessa käytössä.

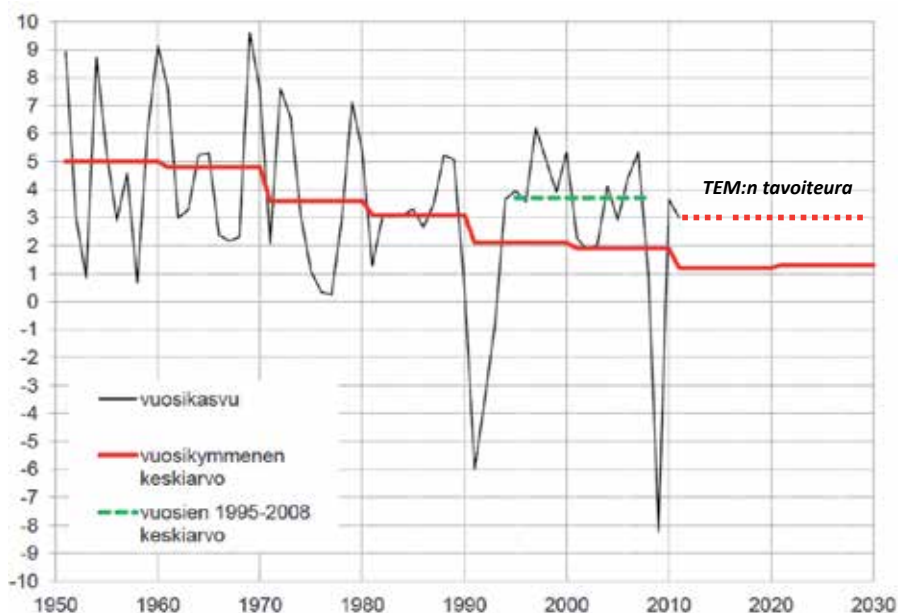
4 Matti Lehti, Petri Rouvinen ja Pekka Ylä-Anttila: Suuri hämmennys. Työ ja tuotanto digitaalisessa murroksessa. Taloustieto 2012.

3 Suomen talous – taas uusien haasteiden edessä

Suomen talous kasvoi 1990-luvun laman jälkeen voimakkaasti vuoteen 2008 saakka. BKT:n kasvu oli vuosina 1995–2007 keskimäärin 3,7 prosenttia vuodessa. Se oli prosenttiyksikön verran nopeampaa kuin kehittyneissä maissa keskimäärin ja ylitti selvästi myös 1980-luvun vahvan tason (kuvio 3). Kaikesta huolimatta trendikasvu on vuosikymmenestä toiseen laskenut. Vaikka tilanne on samankaltainen useimmissa OECD-maissa, on kehityksen taustalla olevia rakenteellisia syitä arvioitava kriittisesti. Näyttää siltä, että ICT-toimialan menestyksen myötä emme täysin havainneet sitä, että kasvu lepäsi kovin kapeilla harteilla.

Suomessa teollisuus saavutti ns. tuottavuusurintaman eli työpanosta kohden tuottavuutemme on kansainvälistä huipputasoa. Tuottavuuden kehitys on ollut 1980-luvulta viime vuosiin saakka erinomaista. Nyt nousu uhkaa hidastua, sillä etenkin ICT-sektorin vaikutus tuottavuuden kasvuun on merkittävästi pienentynyt. Vuonna 2009 BKT supistui peräti 8,2 prosenttia eikä tuotanto ole sen jälkeisestä kasvusta huolimatta palautunut reaalisesti talouskriisiä edeltäneelle tasolle. Myös vientiluvut ovat jäljessä aiemmista, johtuen pitkälti ICT-tuotteiden viennin rajasta pudotuksesta. Kuvaavaa on, että vuonna 2010 korkean teknologian tuotteiden tuonnin arvo ylitti viennin. Tämä oli ensimmäinen kerta koko tilastoinnin historiassa.

Kuvio 3. Bkt:n kasvuvauhti 1950–2030.

Lähde: Matti Pohjola: "Kasvukauden tilinpäätös", Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2011.

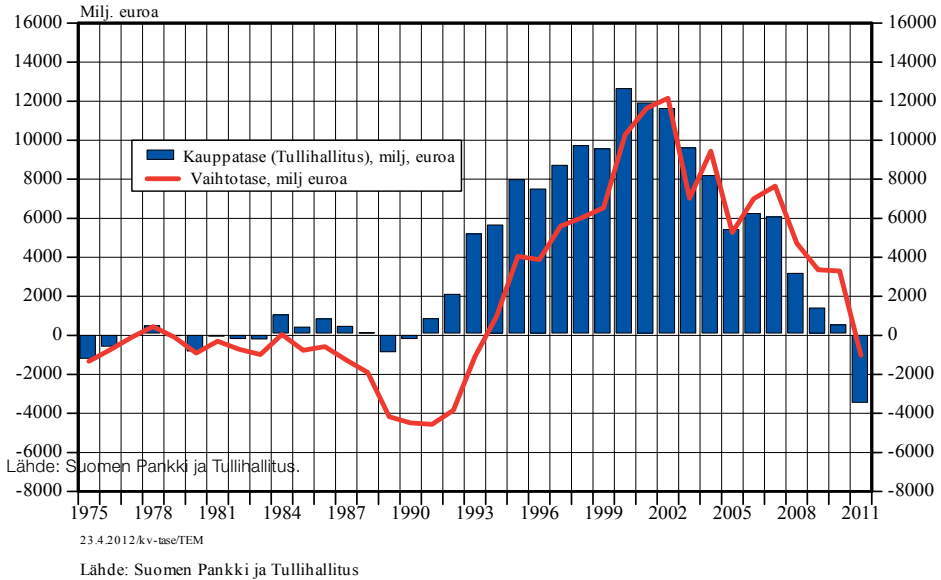
Suomen talouden monia kilpailijamaita kovempi notkahdus vuosina 2008-2009 selittyy taantumalla ja samaan ajankohtaan osuneella elektroniikkateollisuuden hiipumisella. Elektroniikkateollisuus on menettänyt huomattavasti markkina-osuuksia. Lisäksi vientituotteidemme hinta suhteessa tuontihintoihin on laskenut. Muutosta on vauhdittanut etenkin energian eli öljyn ja kaasun, mutta myös muiden raaka-aineiden hintojen nousu.

Suomen kauppataase vaihteli yli- ja alijäämäisenä 1970-luvulta 1990-luvun alkuun asti. Kansantalouden ulkoinen asema voi muuttua ajoittain voimakkaastikin ja alijäämäisyys voi olla myös seurausta talouskasvuun tehdyistä investoinneista. 1990-luvun alun jälkeinen kehitys oli kuitenkin poikkeuksellista ja itse asiassa oppikirja-esimerkki globaalin työnjaon muutoksista. Kauppataase kasvoi vuosituhatteen vaihteeseen asti tasaisesti ja saavutti 12 miljardin euron ylijäämän tason. Sen jälkeen kauppataase on tasaisesti laskenut ja on jälleen alijäämäinen. Myös vaihtotaseen kehitys on ollut samansuuntainen (kuvio 4).

Nokia-vetoinen ICT-sektori nosti kauppataasetta 2000-luvun alkuun saakka. Suomessa valmistettiin matkapuhelimia kansainvälisille markkinoille, mutta tänne myös tuotiin ulkomailta valmiita tuotteita pakattaviksi ja edelleen maailmalle kalliimpaan hintaan myytäviksi. Tämä kirjautui Suomelle vienniksi. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tilanne on muuttunut. Nokian tuotannon arvoa kanavoituu Suomeen, mutta ei enää tavaraviennin välityksellä. Nokia-klusterin viime aikojen rajua rakennemuutos voi kuitenkin muuttaa myös tätä kuvaa nopeasti.

Esimerkki kuvaa, kuinka globaalissa työnjaossa tapahtuvat muutokset muokkaavat yksittäisten kansantalouksien rakenteita. Aiemmin Suomeen tuotiin ja täältä vietiin pääasiassa lopputuotteita. Myöhemmin on korostunut pilkkoutuneita arvoketjuja hyödyntävän liiketoiminnan nopeasti muuttuva logiikka. Viime aikoina on havahduttu myös siihen, että jotkut suuret suomalaisyritykset eivät näytä voittojaan enää välttämättä Suomessa.

Kuvio 4. Vaihtotase ja kauppataase.

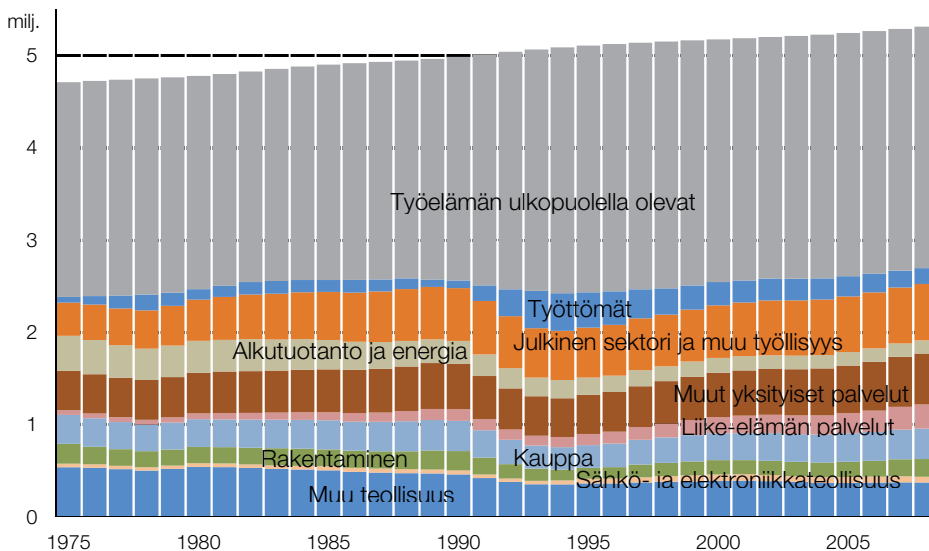

Kun aiemmat arvoja luovat lähteet vähenevät, olisi elinkeinopolitiikan kyettävä osoittamaan uusia. Talouskasvun ja talouden uusiutumisen kannalta kasvuyritysten merkitys Suomen kaltaisille kehittyneille talouksille on korostunut. Kansainvälisesti vertaillen Suomessa on verraten vähän kasvuyrityksiä. Katsausten mukaan yli kymmenen henkilöä työllistäviä ja yli 20 prosentin vuosivauhdilla vähintään kolmen vuoden ajan kasvavia yrityksiä on tunnistettu alle 700. Tämä yritysjoukko on kuitenkin talouskasvun kannalta äärimmäisen tärkeä. Se on luonut yli puolet niistä uusista työpaikoista, jotka ovat syntyneet yli kymmenen henkeä työllistäviin yrityksiin.

Työpanoksemme on pienenemässä, kun työikäisen väestön määrä kääntyy laskuun.⁵ Työelämän ulkopuolella olevien määrä ja osuus on kasvanut vaikka pahin demografinen muutos on vasta edessä. Myös työttömyys on pysytellyt korkealla tasolla (kuvio 5). Yksityisen sektorin työllisyys ei ole palannut vielääkään 1990-luvun lamaa edeltäneelle tasolle, vaikka väestön määrä on kasvanut noin 400 000 henkilöllä. Julkisen sektorin työllisyys on puolestaan kasvanut melko tasaisesti 1970-luvulta lähtien.

5 Väestötilasto, Tilastokeskus

Kuvio 5. Suomalaisten työmarkkina-asema ja työllisyys pääsektoreittain (milj. henkilöä).

Lähde: Pajarinen, Rouvinen ja Ylä-Anttila: "Missä arvo syntyy? Suomi globaalissa kilpailussa", ETLA, 2010.

Edellä kuvattu kehitys on heikentänyt sekä huolto- että kantosuhdetta.⁶ Kantosuhde on ollut viime vuosina noin 2,0. Vielä vuosina 1980–1990 lukema oli noin 1,6–1,7. Kantosuhde kävi 1990-luvun laman aikana arvossa 2,5 ja se uhkaa trendioletusten perusteella palata vuoteen 2020 saman suuruisiin arvoihin.⁷ Entistä harvempi "elättää" yhä useampaa. Kantosuhteen parantaminen edellyttäisi uusia yksityisrahoitteisen sektorin työpaikkoja (liite 2).

Jos työajan pituus ja työllisten osuus väestöstä säilyvät nykyisellään, työpanos pienenee tämän vuosikymmenen aikana keskimäärin 0,4 prosenttia vuodessa. Jos työn tuottavuus saataisiin 2010-luvulla edeltäneen vuosikymmenen tasolle ja 1,7 prosentin vuosivauhtiin, ylittäisimme 1,3 prosentin talouskasvuun. Se on selvästi pitkän aikavälin arvioita ja esimerkiksi eläkejärjestelmän olettaa vähemmän.

Ydinkysymys kuuluu: Voimmeko hidastaa työpanoksen määrän laskua ja nopeuttaa tuottavuuden kasvua? Onnistuminen edellyttää tuotantorakenteemme monipuolistamista ja niiden muokkaamista entistä korkeamman tuottavuuden alojen suuntaan. Myös työpanosta tulisi lisätä. Kuviossa 3 esitetty TEM:n tavoiteura kuvaa sitä talouskasvun tasoa (n. 2,5%–3%), johon kasvupolitiikalla pitää määrätietoisesti pyrkiä. Ilman kasvun trenditason nousua julkisen talouden kestävyysvajetta⁸ on vaikeaa ratkaista. Myöskään hyvinvointivaltion nykyiset rakenteet eivät säily kestäväällä pohjalla.

6 Huoltosuhde eli taloudellinen huoltosuhde kuvaa sitä osuutta väestöstä, jonka työlliset joutuvat elättämään. Kantosuhde kuvaa sitä, kuinka moni yksityisesti rahoitetun sektorin työllistä elättää muuta väestönosaa.

7 McKinsey: "Työtä, tekijöitä ja tuottavuutta", 2010.

8 Arvot julkisen talouden kestävyysvajesta vaihtelevat 3:stä 8:aan prosenttiin BKT:sta. Yksinkertaistaen julkisen talouden kestävyysvaje mittaa sitä, paljonko julkisen talouden rahoitusasemaa tulisi parantaa välittömästi, jotta julkisen talouden velkaa ei tarvitsisi lisätä.

4 Talouskasvun lähteistä

4.1 Työpanos ja tuottavuus

Talouskasvun yksinkertainen yhtälö on työpanoksen määrän muutos + työn tuottavuuden muutos. Työvoiman osallistumisasteen kasvu tarkoittaa työvoimaan kuuluvien määrän kasvua. Työvoiman parempi työllistyminen tarkoittaa puolestaan työllisyysasteen paranemista. Tämä lisää talouskasvua ja parantaa huoltosuhdetta. Yksityisrahoitteisen sektorin työllisyys on avainasemassa, sillä vain sen avulla voidaan mahdollistaa julkisrahoitteisia toimintoja.

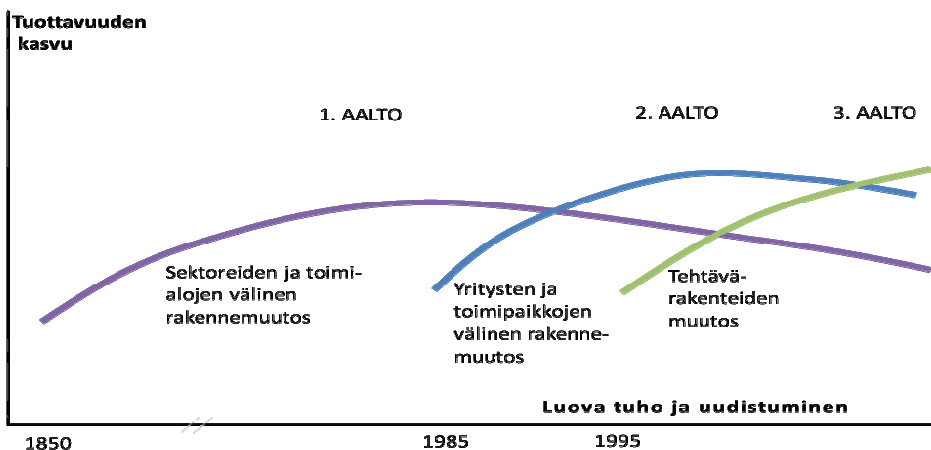
Tuottavuus kuvaa tuotoksen määrän ja erilaisten panosten määrän suhdetta. Tätä kutsutaan kokonaistuottavuudeksi, joka voidaan jakaa eri osiin. Niistä yleisin on työn tuottavuus, joka kuvaa tuotoksen ja työpanoksen suhdetta. Uusien teknologioiden ja organisointitapojen tuottama työn tuottavuuden nousu selittää valtaosan varsinkin kehittyneiden maiden pitkän aikavälin talouskasvusta.

Merkittävä osa tuottavuuden kasvusta syntyy myös talouden rakenteiden muutoksesta. Rakennemuutos voi olla

- 1) talouden sektoreiden välistä
- 2) yritysten ja niiden toimipaikkojen välistä tai
- 3) yritysten ja muiden organisaatioiden sisäistä tehtävärakenteen muutosta (kuvio 6)

Valtaosa viimeaikaisesta tuottavuuden kasvusta Suomessa on tapahtunut olemassa olevissa yrityksissä. Toisaalta kasvua tapahtuu myös ns. luovan tuhon ansiosta. Luova tuho tarkoittaa toimialoille tulevien, sieltä lähtevien sekä alalla jo toimivien yritysten tai toimipaikkojen välisten markkinaosuussiirtymien yhteisvaikutusta. Käytännössä avainroolissa on tehokkaasti toimiva kilpailu.

Kuvio 6. Tuottavuuskasvun pääajurien pithä historia.

Lähde: Pajarinen, Rouvinen ja Ylä-Anttila: "Missä arvo syntyy? Suomi globaalissa kilpailussa", ETLA, 2010.

Suomen teollisuuden kokonaistuottavuuden kasvusta noin kolmasosa selittyy luovalla tuholla. Sen avulla Suomi on kuronut kiinni eturivin teolliset taloudet ja nousut teollisuuden tuottavuudessa maailman kärkijoukkoon. Suomen kaltaisessa maassa kasvuhakuinen yrittäjyys on tehokas luovan tuhon ajuri. Se on myös entistä välttämättömämpää huipulla pysymiseksi.

Globalisaation uusimmassa vaiheessa yritysten eri maissa sijaitsevat yksiköt erikoistuvat eri tehtäviin. Samalla yhteen pakkaan sidottujen klusterien edut vähenevät. Tuottavuuspotentiaali onkin siirtymässä työtehtävien siirtymien kautta tapahtuvaksi tuottavuuskasvuksi.

Valmistusta ja kokoonpanotehtäviä siirretään lähelle markkinoita ja edullisten kustannusten maihin. Esimerkiksi elektroniikkateollisuudessa tuotannollisella kokoonpanolla ei ole merkittävää osaa kokonaistuotoksesta suurimman osuuden arvonlisästä syntyessä muista toiminnoista. Sähkö- ja elektroniikkateollisuus vastaavat itse asiassa suurimmasta osasta Suomen palveluvientiä.⁹

Korkeimman tuottavuuden työpaikat ovat usein mm. brändienhallinnan, tuotekehityksen, mutta myös tuoteinnovaatioiden käyttöönottoon liittyvissä tai korkean suomalaisen prosessiosaamiseen perustuvissa ensimmäisten tuotantosarjojen tehtävissä. Kansantalouden kannalta olisikin tärkeää, että työntekijöistä mahdollisimman moni työskentelisi korkean tuottavuuden ja sitä kautta paremmin palkatuissa työtehtävissä.

Tehtävärakenteiden muutos näkyy selvästi myös meillä Suomessa. Esimerkiksi koneellisuuden työntekijöistä jo kaksi kolmasosaa toimii muissa kuin suoraan valmistukseen liittyvissä työtehtävissä. Erilaisissa asiantuntijatehtävissä työskentelee

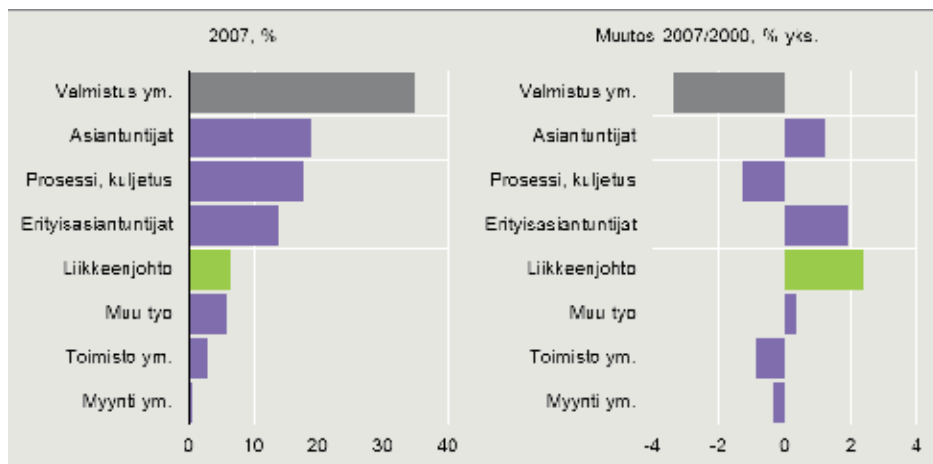
9 Mika Pajarinen, Petri Rouvinen, Pekka Ylä-Anttila: Uutta arvoa palveluista. ETLA 2012.

jo noin kolmannes alan henkilöstöstä. (kuvio 7) Suoraan valmistukseen liittyvät tehtävät ovat muutoinkin vähentyneet pitkin 2000-lukua selvästi eniten. Samaan aikaan erilaiset asiantuntija- ja liikkeenjohtotason tehtävät ovat lisääntyneet.

Muutos liittyy osaltaan palvelutoimintojen merkityksen kasvuun ”teollisessa” liiketoiminnassa. Suomen teollisuuden liikevaihdosta ja viennistä jo noin kolmannes on riippuvainen tietoteknisistä ohjelmistotoiminnoista. Tällä sektorilla voi tulevaisuudessa olla merkittäviä kasvumahdollisuuksia, kun ICT-teollisuutemme rakenteet ovat muuttumassa.

Kuvio 7. Koneteollisuuden ammattirakenteet vuonna 2007 ja muutos vuosina 2000–2007. Kaksi kolmasosaa koneteollisuuden työntekijöistä toimii palvelutehtävissä.

Lähde: Pajarinen, Mika, Rouvinen, Petri ja Ylä-Anttila, Pekka (2012). Kenelle arvoketju hymyilee? Koneteollisuus globaalissa kilpailussa. Taloustieto Oy (Sitra 297).

Muutos tuo elinkeinopolitiikan päättäjien eteen vaikeita kysymyksiä. Maailma monimutkaistuu ja yksiselitteisten ratkaisujen löytäminen on entistä hankalampaa.

Suomen taloudellinen menestys on perustunut teollisten toimialojen tuotannon vientiin. Vientitulojen turvin on investoitu tuotannon kehittämiseen ja ylläpidetty kansainvälisestäkin suhteellisen korkeaa elintasoa ulkomaisine kulutushyödykkeineen. Lisäksi niillä on pystytty rahoittamaan poikkeuksellisen mittavat hyvinvointipalvelut. Vaikka toimintaympäristö muuttuu, pohjautuu talouden rakennemuutos jatkossakin olemassa oleviin vahvuksiimme. Siksi uusia avauksia tehtäessä ei tule hylätä jo aiemmin koeteltua osaamista. Tulisi kuitenkin pohtia, miten tämän osaamisen rinnalle voitaisiin kehittää uusia tulolähteitä esimerkiksi korkean osaamisen palveluista. Keskeiset teolliset osaamisalueet säilyttävät avainasemansa myös jatkossa. Korkeamman jalostusarvon tehtävien saamiseksi on osaamisen ulotuttava ainakin jollain tasolla arvoketjun kaikkiin vaiheisiin.

Vaikka tavoitteena on korkean tuottavuuden ja palkkatason työtehtävien saaminen, rakenteiden joustavan muutumisen näkökulmasta hintakilpailukyvyyn vaaliminen on silti ensiarvoisen tärkeää.

Globaalitaloudessa houkuttelevimmat tuotto-odotukset liittyvät juuri globaalien arvoverkkojen hallinnan osaamiseen. Tästä kelpaa esimerkiksi vaikkapa Apple. Kun palvelu on monistettavissa (scaleable) ja myytävissä (tradeable), on huima tuottavuuspotentiaali saavutettavissa periaatteessa yhdellä hiiren klikkauksella.

4.2 Arvonluonti globaaleissa arvoverkoissa

Yritys voi luoda (value creation) tai "napata" (value capture) arvoa muita verkoston toimijoita enemmän, mikäli se kontrolloi arvoverkon kriittistä osaa. Arvoverkoston hallinta oli varattu aiemmin pääosin tuotteiden valmistajille. Uudella vuosituhanella kapteenius on siirtymässä niille, jotka toimivat asiakasrajapinnassa, omaavat vahvan brändin tai omistavat esimerkiksi kriittisiä patenteja. Kansantalouteen kanavoituvan taloudellisen arvon näkökulmasta tällaisten yritysten rooli korostuu.

Osalla kärkiyrityksistä ei ole lainkaan omaa tuotantoa. Näitä ovat Applen lisäksi esimerkiksi Amazon ja Ikea. Ne osaavat hyödyntää merkittävällä tavalla brändiään ja koordinoivat siihen ja omiin tuotteisiin liittyvää globaalin arvoketjun toimintaa. Yrityksille ja niille kansantalouksille joihin yritys sijoittuu, avautuu mahdollisuus saada merkittävä osuus yritysten kehittämien, suunnittelemien, valmistettavien ja jaeltavien tuotteiden luomasta voitosta ja arvosta. Esimerkkiyritysten menestys ei siis perustu valmistusprosessien vaan pikemminkin asiakassuhteiden, tuotemerkin ja osaamisen hallintaan.

Yrityksen intressissä on luonnollisesti hallita arvoverkkoa. Aiemmin elinkeinopolitiikassa korostui ajatus alueellisista klustereista kilpailukyvyyn perustana. Nyt klusterit ovat monin osin pirstoutumassa. Kun suurimmat yritykset toimivat jo globaalisti, alueellisia klustereita korostavan elinkeinopolitiikan merkitys kaventuu. Jatkossakin suurin osa yrityksistämme tulee toimimaan muussa roolissa kun globaalin arvoverkoston veturina. Vaikka nuo muut roolit eivät mahdollista samantyyppistä poikkeuksellista kannattavuutta, niiden merkitys kansantaloudelle on tärkeä. Yhä suuremman yritysjoukon tulee kuitenkin pyrkiä jatkuvaan asemansa kehittämiseen kansainvälisillä markkinoilla voidakseen turvata kannattavuutensa ja uusiutumiskykynsä. Klusterit eivät kuitenkaan täysin menetä merkitystään, sillä globaalin arvoverkoston veturien imussa yritykset voivat hyödyntää kansainvälisiä mahdollisuuksia.

Valmistustoiminta tuo edelleen sekä suoria työpaikkoja että luo ympärilleen kerrannaisvaikutuksia. Lisäksi joillain aloilla valmistus- ja t&k-toiminta hyötyvät toisensa läheisestä sijainnista. Näiden alojen kohdalla tuotannon siirtyminen muualle edeltää t&k-toiminnan siirtymistä. Myös kansainvälisesti vahvat palveluyritykset, kuten insinööritoimistot voivat olla merkittävä tuotantoverkoston ylläpitäjä. Kehittyneet synergiat ja osaamiskeskittymät erityyppisten kansainvälisesti

kilpailukykyisten yritysten välillä ovat edelleen mahdollisia, vaikka palvelumarkkinatkin kansainvälistyvät nopeasti.

Laatikko 1: Palveluinnovaatiot ja aineeton pääoma kasvun lähteenä

Miten ja missä arvo syntyy uudessa globaalitaloudessa?

Maailmantalouteen on kehittynyt uusi globaali työnjako ja arvomuodostuksen logiikka. Aasian osuus maailman teollisesta tuotannosta on jo suurempi kuin Euroopan ja Pohjois-Amerikan yhteenlaskettu tuotanto. Globaalin työnjaon ja erikoistumisen jakolinjat eivät siis välttämättä kulje enää toimialojen ja sektoreiden välillä, vaan niiden sisällä.

Tieto- ja viestintäteknologian kehitys ja matalat kuljetuskustannukset ovat tehneet mahdolliseksi teollisen tuotannon ja arvoketjujen hajauttamisen yhä pienempiin osiin eri puolilla maailmaa. Maat ja alueet erikoistuvat kukin oman suhteellisen etunsa mukaan eri toimintoihin ja työtehtäviin, eivät enää välttämättä toimialoitain. Olennaista on, minne arvoketjun tai -verkoston korkean jalostusarvon ja palkkatason osat sijoittuvat, miten sijoittuminen määräytyy ja kuka hallitsee arvoketjua.

Tuotannon arvosta yhä suurempi osuus on korvausta aineettomalle pääomalle: t&k -pääomalle, brändille, johtamis- ja johtamispääomalle ja esimerkiksi erilaisille tietokannoille. Kyse on korvauksista uusille ideoille ja innovaatioille – konkreettisimmillaan patentti- ja lisenssituloista. Globaalitaloudessa olennaista on, missä innovatiiviset toiminnot sijaitsevat ja kenen omistuksessa innovaatiot ovat. Valtaosa maailman kulutuselektroniikan – kuten matkapuhelinten tai tietokoneiden – valmistuksesta on Kiinassa, mutta maat joissa niihin liittyvä tutkimus- ja suunnittelutyö tehdään ja joissa innovaatioihin liittyvät aineettomat oikeudet sijaitsevat, saavat moninkertaisen osuuden tuotteen arvosta verrattuna valmistusmaahan. Kilpailu ja maailmantaloudessa onkin kasvavassa määrin kilpailua korkean jalostusarvo työtehtävien sijoittumisesta ja kilpailua aineettomalle pääomalle tulevista tuloista. Tässä kilpailussa monet maat käyttävät myös veropolitiikkaa: innovaatiotoiminnan tuloja verotetaan muuta yritystuloa kevyemmin (ns. innovaatioboxi).

Digitaalisten palveluiden tuottajan arvoketju – Case Whitevector

Whitevector Oy on muutama vuosi sitten perustettu innovatiivinen internet-palveluita tuottava pieni, mutta nopeasti kasvava yritys. Yritys on hyvä esimerkki siitä, miten aineeton pääoma (tutkimus- ja kehitys, ohjelmistot) ja palveluinnovaatiot luovat arvoa kansainvälisillä markkinoilla ja miten arvomuodostuksen maantiede määräytyy.

Whitevector on kehittänyt palvelukonseptin ja tietojärjestelmän, joka perustuu lähes kokonaan ilmaisiin avoimen lähdekoodin ohjelmistoihin ja joka käyttää "raaka-aineenaan" sosiaalisen median ja internetin keskustelupalstojen ilmaista aineistoa. Yrityksen kehittämä palvelu analysoi lähes reaaliaikaisesti tätä aineistoa ja tuottaa asiakkailleen tietoa eri tuotteiden ja palveluiden (brändien) saamasta huomiosta ja niitä koskevista kommentteista. Palvelun tavoitteena on kootun informaation avulla auttaa asiakkaita kehittämään markkinointiaan, viestintäänsä sekä tuotteitaan ja palvelujaan.

Whitevectorin arvoketjuanalyysi osoittaa, että kansainvälisesti myytävän palvelun arvosta noin 95 prosenttia jää Suomeen. Tämä on vielä paljon suurempi osuus kuin se noin 40 prosenttia, joka Nokian älypuhelimien arvosta jäi Suomeen, kun puhelin oli suunniteltu Suomessa, valmistettu Kiinassa ja myyty Yhdysvaltain markkinoille.⁹⁾

Whitevectorin luoman arvon ja sen maantieteellisen sijoittumisen taustalla on kaksi tärkeää seikkaa. *Ensinnäkin*, palvelun luominen edellyttää liikeidean toteuttamiseksi merkittäviä aineettomia investointeja: panostusta palvelun kehittämiseen ja ohjelmistojen räätälöintiin. Kyse on t&k -projektista – aineettomasta investoinnista. *Toiseksi*, palvelun tuottamiseen liittyvät lähes rajattomat mittakaavaedut, se skaalautuu olemattomin lisäkustannuksin lähes miten suureksi tahansa. Kun alkuinvestointi on tehty, kustannuksia syntyy lähinnä vain internet-yhteyksistä.

Viestit elinkeinopolitiikalle

Globaalin arvomuodostuksen uusi logiikka ja siitä kertova Whitevector-caseⁱⁱ⁾ sisältävät tärkeitä viestejä elinkeinopolitiikalle. Suomen kaltainen maa on erikoistunut, ja erikoistuu yhä enemmän toimintoihin ja työtehtäviin, joissa tarvitaan hyvää koulutusta ja osaamista. Tälle pääomalle tulee merkittävä osuus kansainvälisten arvoketjujen ja -verkostojen lisäarvosta. Kaikki maat kilpailevat arvoketjujen korkean jalostusarvon osista, mutta myös siitä minne tulevat tulot jakautuvat.

Tulojen jakautuminen perustuu osin siihen, millaista siirtohinnoittelua käytetään ja millaisia kannustimia yrityksillä on kohdentaa tulojaan tiettyihin maihin. Palveluiden ja aineettomien oikeuksien tapauksissa pelisäännöt eivät ole yhtä yksikäsitteisiä kuin tavaroiden ulkomaankaupassa. Yrityksillä on mahdollisuus valintoihin. Konkreettisimmillaan kyse on esimerkiksi patentti- ja lisenssituloista: minne aineettomien oikeuksien omistus sijoitetaan, minne niille tulevat tulot kohdennetaan? Kun yritysten toiminta perustuu kasvavassa määrin osaamispääomaan, näihin kysymyksiin vaikuttaminen tulee elinkeinopolitiikan keskeiseksi sisällöksi.

i) Kyse on N95 matkapuhelimesta, jonka arvonnun ja -jakautumisen analyysi on esitetty esimerkiksi kirjassa Pajarinen – Rouvinen – Ylä-Anttila (2010), Missä arvo syntyy? – Suomi globaalissa kilpailussa.

ii) Case Whitevector perustuu raporttiin Mikko Rummukainen (2012), Where is value created within the global value chain? Case Whitevector Ltd. Osatutkimus Etlatieto Oy:n Sugar –tutkimusohjelmassa. Pro gradu -tutkielma Aalto -yliopiston kauppakorkeakoulussa.

Laatikko 2: Arvonluontia, arvon nappaamista vai arvon kanavoimista?

Suomenkielinen termi arvon nappaaminen on käännös vakiintuneesta englanninkielisestä ilmaisusta value capture. Varsinkin englanninkielisenä termi tavoittaa ajatuksen globaalien arvoverkkojen hyödyntämisen uusista mahdollisuuksista paremmin kuin termi arvonluonti (value creation). Arvon nappaaminen herättää suomenkielisenä negatiivissävyyisiä mielleyhtymiä. Niinpä tässä linjauksessa on pyritty yritysten toimintaan viitattaessa käyttämään pääsääntöisesti termiä arvonluonti samalla kuitenkin korostaen arvoketjujen pilkkoutumisen kautta avautuvia ”nappaamis” -tyyppisiä liiketoimintamahdollisuuksia. Arvon kanavoitumisella viitataan niihin lähteisiin, joita kautta taloudellista arvoa siirtyy kansantalouteen (palkkatulot, verotulot, omistamiseen liittyvät tulot jne.).

Arvonluonnissa tapahtuu jatkuvasti muutosta, joka haastaa globaaleilla markkinoilla menestymisen edellytyksiä. Valmistavan teollisuuden rooli on edelleen keskeinen, mutta myös sen menestys perustuu jatkuvaan uudistumiseen. Perinteiset vaurauden fyysiset tunnusmerkit, kuten savupiiput tuotantokoneiston maamerkinä menettävät merkitystään.

Tästä huolimatta teolliset työpaikat ovat yhä tärkeitä kaikille maille. Arvoketjujen arvokkaimmat tehtävät kytkeytyvät usein eri tavoin valmistavaan tuotantoon tai toimintojen skaalattavuuteen. Varsinkin kansainvälisesti kilpaillut palvelutyöpaikat ovat usein yhteydessä teollisiin työpaikkoihin. Kun teollinen valmistus siirtyy esimerkiksi Aasiaan, on muiden kannalta vaarana, että mukana seuraavat myös arvoketjujen arvokkaimmat tai vaativinta osaamista edellyttävät tehtävät kuten tuotekehitystoiminnot. Arvoketjujen arvokkaimpien tehtävien rakenteessa ja sisällössä tapahtuu samalla muutosta. Se mikä on tänään huipputekniikka, voi huomenna olla massatuotantoa. Kansainvälisten yritysten sisällä ensimmäisten sarjojen ja massavalmistuksen sijoittuminen voi vaihtua maantieteellisesti. Suomen menestyksen kannalta keskeistä on, että täällä on tarjolla uusien teollisten kasvualojen

osaamista. Näin yritysten on perusteltua sijoittaa tänne tutkimus- ja kehitystoiminnasta tuotantoon johtavia toimintoja.

Teolliset työpaikat syntyvät tulevaisuudessa pääosin korkean osaamistason alueille. Tarvitaan ihmisiä, jotka hallitsevat esimerkiksi automaatiotekniikkaa, mallintamista, simulointia, ICT-taitoja ja tarkkuustyökalujen käyttöä. Nk. keskitason osaamista vaativat tehtävät vähenevät, kun taas matalaa koulutustasoa edellyttävät työpaikat tulevat arvioiden mukaan jonkin verran lisääntymään. Teollisen työn tuottavuuden kasvu jatkuu. Teollisuuden työpaikkaosuus on jo pitkään ollut vähenevä ja on todennäköistä että tämä trendi edelleen jatkuu. Silti teollisen tuotannon arvon arvioidaan globaalisti kasvavan.

Globalisaation mallit kehittyvätkin nopeasti ja myös Suomen tulee kehittää kilpailuetujaan monipuolisesti. Yritykset hakevat jatkuvasti kokemuksia ja täsmällisempää kuvaa siitä, miten tuotannon hallinta on kokonaisuudessaan tehokkaimmin ja edullisimmin järjestettävissä. Myös ulkomaille siirtyneiden toimintojen paluusta Suomeen on jo kokemuksia.

Globaalit tuotantoketjut muuttuvat voimakkaasti kun ICT mahdollistaa teollisen toiminnan yhä suuremman globaalin linkittymisen. Ns. 3D-printtaus eli additive manufacturing -tekniikka muovaa teollisia prosesseja. Tulevaisuudessa teknologia sallii massatuotannon ja räätälöinnin etujen yhtäaikaisen toteutumisen. Keskeisiä teknologioita ovat edellisen lisäksi materiaali- ja puolijohdeteknologiat. Systemibiologian odotetaan nousevan esiin uutena teknologiana ja mahdollistavan sen uudenlaisen hyödyntämisen myös teollisuudessa.

ICT-teknologioiden kypsyessä ja yhdistäessä eri laitekantoja syntyy toisiinsa tukeutuvia ekosysteemejä. Tulevaisuuden teolliset toiminnot rakennetaan ICT-järjestelmien varaan. ICT ei siis ole jatkossa enää tukitoiminto, vaan teollisen toiminnan ”verisuoni.” Samalla tallennettavasta tiedosta eli datasta tulee uusi keskeinen raaka-aine. Aineellisen hyvinvoinnin ohella virtuaalisesta tuotannosta tulee myös aiempaa merkittävämpi kaupankäynnin kohde. On arvioitu, että (dataan perustuva) internet-talous on kaikkein voimakkaimmin nouseva ala.¹⁰ On myös arvioitu, että vuonna 2025 puolet arvosta luodaan digitaalisesti.¹¹ Yhdessä valmistuksen kanssa ja siitä erillisenä data mahdollistaa taloudellisen kasvun.

Uusien teknologioiden hyödyntämisestä saatava kilpailuetu katoaa helposti. Paikan säilyttäminen arvoketjuissa edellyttää tuotteelta ominaisuuksia, jotka voidaan joko suojata tai joiden kopioiminen ei ole helppoa. IPR-osaaminen korostuu ja paine IPR-sopimuksia rikkovia maita vastaan kasvaa. Kilpailu edellyttää joka tapauksessa osaamisen ja kyvykkyyden jatkuvaa päivittämistä.

Tehtävärakenteiden pilkkoutuminen aiheuttaa myös jatkossa yllättäviä siirtymiä. Yritykset tekevät investointi- ja sijoittautumispäätöksiä omien strategioidensa mukaisesti, eikä julkisen vallan toimijoilla useinkaan ole ennakkoon tietoa näistä päätöksistä. Kaikkea siirrettävissä olevaa ei välttämättä siirretä aina ja heti. Kun

---

10 OECD
11 TIVIT

yritykset näkevät sen tarpeelliseksi, saattavat seuraukset kuitenkin yllättää. On silti huomattava, että esimerkiksi suomalaisen teollisuuden sijoittuminen ulkomaille voi palvella myös Suomen kansantaloutta. Vaikutukset tulevat mm. osaamisen ja kyvykkyyksien siirtymisen sekä niiden kartuttamisen kautta. Teollisten toimintojen hajautuessa kansantalouden kannalta on tärkeää, että kyvykkyyksiä ylläpidetään ja kehitetään koko arvoketjun alueella. Teollisuuden investointien osalta uudessa toimintaympäristössä asiakkuuksien hallinta, toimitusketjujen johtaminen, tuotanto ja sen rajapinnat sekä myynnin johtaminen ja markkinointi nousevat erityisen tärkeiksi panostusalueiksi.

Resurssipohjainen teollisuus toimii usein eri logiikalla kuin osaamiseen perustuva teollisuus. Luonnonvaroja omaavien kansantalouksien on pohdittava niiden hyödyntämisen näkökulmaa. Jalostusarvon kasvattaminen on valmistavassakin teollisuudessa menestyksen avain.

Esimerkiksi USA näyttää ottavan erääksi strategiakseen korkeaan osaamiseen perustuvan teollisen pohjan kehittämisen (Advanced technology manufacturing). Uusiin teknologioihin fokuksituneiden tutkimusinstituuttien ympärille pyritään tietoisesti rakentamaan tutkimuksen ja teollisuuden vuorovaikutukseen perustuvia teollisia ekosysteemejä. Toisaalta esimerkiksi Saksan teollinen menestys on toistaiseksi perustunut mm. korkeaan laatuun. Euroalueen markkinaimu on tukenut Saksan teollista menestystä ja sen sitoutuminen valuutta-alueen säilyttämiseen kumpuaakin juuri tästä lähtökohdasta.

5 Elinkeinopolitiikan talouskasvua tukevat painopisteet

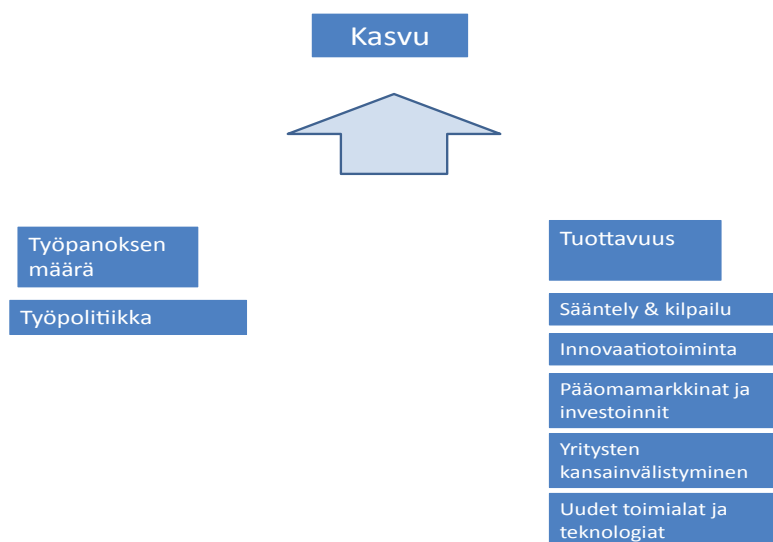
Edellä esitetyn analyysin (lukujen 1–4) valossa Suomen haasteeksi osoittautuu pitkän aikavälin kasvun hiipuminen. BKT:n kasvu on sidoksissa työpanoksen määrään ja yksityisrahoitteisen sektorin työllisten määrään. Globaalin liiketoimintaympäristön muutos tuo uusia haasteita kun arvoketjut pilkkoutuvat ja työ siirtyy aiempaa herkemmin sinne, missä sen tekeminen on kokonaisuuden kannalta optimaalisinta. Tämä muutos on samalla myös suuri mahdollisuus.

Suomen menestys on perustunut vientivetoiseen ja maailmanmarkkinoiden avautumista hyödyntävään strategiaan. Vientiteollisuuden toimintaedellytykset tulee turvata jatkossakin. Toimintaympäristön muutos edellyttää kuitenkin kasvupolitiikan päivittämistä. Suomalainen intressi pitää ajatella uuden toimintaympäristöanalyysin mukaisesti ottaen huomioon muuttuvat olosuhteet. Vanhoja ja koeteltuja politiikkasuosituksia ei pidä silti sellaisenaan hylätä.

Voimme kehittää yleisiä toimintaedellytyksiä vaikuttamalla osaltamme kansainvälisen markkinan ja toimintaympäristön luonteeseen. Tämä edellyttää taloudellisiin ulkosuhteisiin ja Suomen kansainväliseen vaikuttamiseen liittyvän toiminnan tehostamista. Makrotalouden vakaus on kasvun kannalta keskeistä. Toisaalta meidän on löydettävä omaperäisiä ratkaisuja, jotka parantavat Suomen ja suomalaisyritysten kilpailukykyä ja toimintaympäristön houkuttelevuutta.

Kuviossa 8 nostetaan esille kansalliseen päätäntävaltaan kuuluvia rakennepolitiikan alueita, joilla on kasvua tukeva vaikutus. Työpanoksen määrällä ja laadulla on tässä kohtaa välitön merkitys. Tuottavuuskasvun edistäminen on monimutkaisempaa, mutta siihenkin on löydettävissä välineitä. Harjoitettavan politiikan tulisi muodostaa koko elinkeinopolitiikan kannalta johdonmukainen kokonaisuus. Kasvun tukeminen on yleinen etu. Samalla sen alistaminen muille tavoitteille tulisi perustella hyvin ja läpinäkyvästi.

Kuvio 8. Kasvun lähteet ja kasvupolitiikan alueet

Edellä kuvatun mukaisesti elinkeinopolitiikkaa tulee vahvistaa talouskasvun edistämiseksi. Keskeistä on

- 1) Huolehtia suomalaisen toimintaympäristön houkuttelevuudesta ja yleisestä kilpailukyvyistä.
- 2) Nostaa työpanoksen määrää.
- 3) Tukea tuottavuutta edistävää rakennemuutosta.
- 4) Hyödyntää globaalin talouden uudet kasvumahdollisuudet.
- 5) Tehostaa eri politiikkatoimien vaikuttavuutta ja yhteensopivuutta.

Jäljempänä käydään yksityiskohtaisemmin läpi edellä mainittujen linjausten sisältöjä. Edellisen, vuonna 2006 tehdyn elinkeinopoliittisen linjauksen jälkeen on globalisaatio syventynyt ja muuttanut muotoaan. Myös vuonna 2008 alkanut rahoituskriisi korostaa uudelleenajattelun tarvetta. Kuvio 9 antaa viitteitä siitä, miten uudet linjaukset täydentävät elinkeinopolitiikan aiempaa sisältöä. Uusina elementteinä tuodaan esiin mm. globalisaation tuomat uudet haasteet ja toimintatavat. Ne painottavat elinkeinopolitiikan toimenpiteissä muun muassa kokeilua, aineettomia investointeja, rakennemuutoksen merkitystä ja arvonaluonnin mahdollisuuksia.

Kuvio 9. Kasvupolitiikan uusia linjoja

<i>Elinkeinopolitiikan haasteet, ulottuvuudet</i>	<i>Aiempi ajattelu</i>	<i>Uusi täydentävä ajattelu, uudet haasteet</i>
<i>Globalisaatio</i>	Vientivetoinen kasvu, uusien markkinoiden avaaminen	Arvonluonti (-nappaaminen) ja taloudellisen arvon kanavointi kansantalouteen. Arvoketjun koordinaatio- ja tioroolissa toimiminen voi olla jopa kannattavampaa kuin valmistus ja tavaravienti.
<i>Kilpailukyky</i>	Keskeisten toimialojen kilpailukyky tärkeää	Kilpailukyky ei riitä, jos tuotteille ei ole enää markkinoita. Kilpailukyky korostaa uudenlaista osaamista.
<i>Innovaatiot ja uusiutuminen</i>	Panostus teknologiseen osaamiseen	Kokeilevaa ja markkinoiden reaktiota kuuntelevaa.
<i>Työvoima</i>	Työvoiman kysyntä lisää työvoiman määrää ja mahdollistaa talouskasvun	Jokaisen työpanoksen "vapauttaminen parhaaseen mahdolliseen" käyttöön. Osaamista ja koulutusta vahvistetaan kaikilla tasoilla. Valtakunnallisten työehtosopimusten puitteissa korostuu paikallinen sopiminen ja yritystason tarpeiden huomioon ottaminen.
<i>Investointien luonne</i>	Kiinteiden investointien kasvattaminen sekä t&k-investointien korostaminen	Aineettomien investointien merkitys kasvaa entisestään. Investointien on edistettävä rakennemuutosta. Kilpailukykyinen toimintaympäristö takaa riittävän investointitason.
<i>Painopistealueet</i>	Innovaatiot, investoinnit, infrastruktuuri, energiantuotanto	Arvonluonti arvoketjussa, kansainvälisyys, kasvuyrittäjyys, kilpailu, asiakkuuksien hallinta.
<i>Kohderyhmät</i>	Toimialat, klusterit	Kasvuhakuiset yritykset, yhä enemmän myös yksilö. (Työ- ja elinkeinopolitiikan asteittainen konvergoituminen)

5.1 Yleisten toimintaedellytysten vahvistaminen sekä kilpailukyky

5.1.1 Kilpailukyky

Tuoreimmassa World Economic Forumin (WEF) kilpailukykyvertailussa Suomi nousi Sveitsin ja Singaporen jälkeen kolmannelle sijalle ohittaen Ruotsin. Etenkin koulutus- ja innovaatiojärjestelmämme arvioidaan usein erilaisissa vertailuissa jopa kahdehdittavan hyväksi ja tehokkaaksi. Toisessa keskeisessä kilpailukykyvertailussa Suomi sijoittui sijalle 17 (Institute of Management Development, IMD).

Suomen hyvä kilpailukyky ei kuitenkaan kanavoidu kasvuksi ja työllisyydeksi parhaalla mahdollisella tavalla. Kilpailukykyvertailut eivät liioin ole tulevaisuuden menestyksen tae. Kun yrityksillä on aiempaa suuremmat mahdollisuudet sijoittautua ja näyttää tulosta haluamassaan maassa, Suomen on säilyttävä maana, jossa halutaan pitää pääkonttoritoimintoja ja näyttää voittoa. Huolimatta vahvuuksistamme,

Suomella on myös selviä heikkouksia.¹² Myös eräät tuoreet vertailut osoittavat, että olemme jäämässä hintakilpailussa keskeisten kilpailijoiden jälkeen.

Yritystoiminnan edellytyksiä heikentäviksi ongelmiksi WEF nostaa Suomessa erityisesti korkean verotuksen ja jäykät työmarkkinat. Näitä asioita nousi esiin myös **Jorma Elorannan** ja **Kari Stadighin** raporteissa. Myös esimerkiksi kotimarkkinoiden pieni koko ja paikallisen kilpailun vähäisyys ovat heikkouksia, joihin tulisi löytää ratkaisuja.

Suomen kilpailukykyä tulee kehittää systemaattisesti pureutumalla syvällisemmin ja analyttisemmin kilpailukykyraporteissa esiin nostettuihin heikkouksiin. Kokonaisvertailujen mitali- tai pistesijat ovat tähän saakka tuudittaneet politiikan tekijät itsetyytyväisyyteen. Tästä on päästävä eroon. Kilpailukykyraportteja tulee lukea siten, että heikkouksista otetaan opiksi ja opitun perusteella pyritään systemaattisesti parantamaan kilpailukykyämme. Todellinen kilpailukyky konkretisoituu vasta talouskasvuna ja työllisyytenä. Monelta osin esimerkiksi Suomen työmarkkinat toimivat tällä hetkellä tehokkaasti. Näyttäisi kuitenkin siltä, että työmarkkinoiden tehokkuutta voisi jatkossa parantaa mm. vientisektorin kilpailukyyn turvaamisen sekä heikommin tuottavamman työvoiman työllistymisen näkökulmasta.

- 1. Parannetaan kilpailukykyämme. Kansainvälisten kilpailukykyvertailujen analyysistä ja tuloksista tulee seurata systemaattisesti. Seurannassa kiinnitetään huomiota erityisesti niihin politiikka-alueisiin, joissa Suomi sijoittuu heikosti. Kilpailukyyn seuranta ja analyysit otetaan talouspoliittisen ministerivaliokunnan säännölliseen käsittelyyn osana hallituksen kasvuohjelman toteuttamista ja seurantaa.***

5.1.2 Suomi ja teollisuuden tulevaisuus

Luvussa 4.3 on kuvailtu teollisen toiminnan muuttuvaa luonnetta. Teollisen valmistuksen osaaminen ja harjoittaminen muodossa tai toisessa on tärkeää, sillä se kytkeytyy keskeisesti arvoketjujen muihin toimintoihin. Elinkeinopolitiikan yleisten linjojen rinnalla Suomi tarvitsee strategista ajattelua teollisen toiminnan edistämisen suhteen.

Keskeisenä päämääränä tulee olla, että suomalaisen työn jalostusarvon säilyy korkealla tasolla ja taloudellinen sopeutumiskykyemme varmistetaan jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa. Esimerkiksi paljon julkisuutta saaneen meriteollisuuden

12 Suomi sijoittuu tuoreessa WEF-mittauksessa sijalle 3. Mittauksessa on noin 110 arviointikohdetta ja mukana on noin 140 arvioitavaa maata. Vaikka olemme pääsääntöisesti kärjessä, joillain osa-alueilla emme sijoitu kärkeen. Suomi sijoittuu 50:n parhaan alapuolelle seuraavilla osa-alueilla:

- sijoittajan suoja (52.), kiinteät puhelinlinjat (65.), bruttosäästämisaste (68.), julkisen vallan velka (93.), paikallisen kilpailun intensiteetti (68.), verotuksen taso ja vaikuttavuus (99.), veroaste (73.), yrityksen käynnistämiseen kuluva aika (66.), maatalouden kustannukset (56.), tuonnin BKT-osuus (83.), palkanmuodostuksen joustavuus (137.), rekrytointi- ja irtisanomiskäytännöt (80.), suorat ulkomaiset sijoitukset ja teknologian siirto (87.), kotimarkkinan koko (52.), ulkomaisen markkinan koko (56.) ja paikallisten liiketoimintapalvelujen tarjoajien määrä (87.)

osalta tämä edellyttää osaamisen hyödyntämistä alan kannattavilla segmenteillä. Parhaiten tämä varmistuu avoimen kilpailun ja yksityisvetoisen omistajuuden viitekehyksessä. Samalla on syytä pohtia myös muita teolliseen valmistukseen liittyviä näkökohtia kuten huoltovarmuutta ja yleisiä turvallisuuteen liittyviä näkökohtia.¹³

Julkisen vallan toimenpiteet nk. voittajien valinnassa ovat olleet usein huonoa politiikkaa. Esimerkkejä julkisista virheinvestoinneista on riittävästi (ns. *government failure*). Horisontaalinen elinkeinopolitiikka korostaa markkinoiden itseohjautuvuutta. Se on hyvä lähtökohta myös teollisen toiminnan osalta ja siitä poikkeaminen tulee perustella hyvin. Markkinat eivät aina kuitenkaan tuota optimaalista tulosta (ns. *market failure*). Julkisen intervention oikeutus onkin useimmiten liittynyt osaamisen ja kyvykkyyksien leviämisen kautta tapahtuvien ulkoisvaikutusten edistämiseen. Investoinnit osaamiseen ja kyvykkyyksien luontiin ovat olleet myös suomalaisen innovaatiopolitiikan keskiössä.

Markkinaehtoisesti toimittaessa on kuitenkin mahdollista edistää niitä toimialoja, joilla suomalaisilla on vahvuuksia. Eturintamassa voi joskus olla järkevää puolustaa vanhoja kilpailuetuja sekä luoda ja konsolidoida uusia, mikäli globaali markkinatilanne tätä tukee. Onkin harkittava, voitaisiinko Suomessa luoda nykyistä enemmän tutkimustoiminnan ja teollisen tuotannon ympärille rakentuvia ekosysteemejä. Tällaiset voisivat toimia ja kehittyä esimerkiksi keskeisten raaka-aineidemme kuten puun ja mineraalien ympärillä. Olemassa olevia välineitä (mm. SHOKit) tulee arvioida kriittisesti siinä valossa, ovatko ne onnistuneet tuottamaan todellisia teollisia ja kaupallisia menestystarinoita. Äskettäin ilmestyneen tutkimuksen¹⁴ mukaan suomalaisyritysten pitäisi keskittyä investoinneissaan toimitusketjujen johtamiseen, tuotannon ja sen rajapinnan, henkilöstöhallinnon sekä myynnin johtamisen ja markkinoinnin kehittämiseen. Kysymys kuuluu, onko suomalainen toimintaympäristö riittävän kilpailukykyinen, kun yritykset harkitsevat uudistumiseen tähtäviä investointeja.

Suomella on hyvät lähtökohdat menestyä, sillä jatkossa teollisessa toiminnassa mm. ICT-osaamisen rooli korostuu entisestään. ICT-osaaminen on geneerinen, kaikille soveltuva osaamisalue, jota voidaan hyödyntää paitsi teollisessa toiminnassa myös kaikilla muilla taloudellisen toimeliaisuuden aloilla. Samalla teollisen toiminnan ylläpitämiseksi ja edistämiseksi on huolehdittava siitä, että kansantaloudessa säilyy riittävä määrä osaamista ja kyvykkyyksiä hyödyntää uusia keskeisiä teollisuuden osaamisaloja. Tavoitteena tulee olla uudistuksiin tähtäävän teollisuuspoliittisen ”tiekartan” rakentaminen.

13 Esimerkiksi eurooppalaisen turvallisuus- ja puolustusteollisuuden alalla on yhdentymispyrkimyksiä. Toistaiseksi kansallisen suvereniteetin kannalta keskeisillä aloilla yhteismarkkinoiden toteuttaminen ei ole edennyt yhtä nopeasti kuin muilla aloilla. Globalisaatio on asteittain muuttamassa myös tätä näkökulmaa – resursseja täytyy alkaa asteittain jakaa ja kehittää yhdessä.

14 Deloitte.

2. ***Suomessa on käynnistettävä strateginen vuoropuhelu uudesta teollisuuspolitiikasta ja luotava uudistuksiin tähtäävä teollisuuspoliittinen "tiekartta." Teollista tuotantokapasiteettia ja kansallista kilpailukykyä on kehitettävä erityisesti niillä alueilla, joissa Suomella on luontaisia vahvuuksia. Eri politiikkalohkoilla on varmistettava, että suomalaisella teollisuudella on tasaveroiset kilpailuolosuhteet keskeisten kilpailijamaiden kanssa. Vuoropuhelulla voidaan mm. tunnistaa teollisen toiminnan menestyksen esteet, löytää entistä vahvempi perusta ja keinot sen uudistumiseen sekä kasvattaa toiminnan arvoa.***

5.2 Työpaikkoja yksityisrahoitteiselle sektorille

Suomen on löydettävä keinoja, joilla hidastetaan työpanoksen supistumista ja käännetään se mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa uuteen kasvuun. Yksityisrahoitteen sektorin työllisten määrä ei ole vielä 1990-luvun lamaa edeltäneellä tasolla. Huippuvuonna 1990 yksityisrahoitteisen sektorin työllisten määrä oli 1,94 miljoonaa kun heitä vuonna 2011 oli 1,78 miljoonaa. Vastaavana aikana väkiluku on noussut noin 400 000:lla ja työikäisten määrä noin 200 000:lla. Suurin ikääntymishaaste on lisäksi vasta edessä ja työikäisen (15–65-vuotiaiden) väestön määrä kääntyy laskuun (liite 1). On tärkeää, että yksityisrahoitteiselle sektorille syntyy lisää työpaikkoja ja niihin löytyy myös tekijöitä.

Taloudellinen huoltosuhde kuvaa sitä osaa väestöstä, jonka työlliset joutuvat elättämään. Kaikki työpaikat eivät ole kuitenkaan rahoituspohjan näkökulmasta samantyyppisiä. Julkisesti rahoitettavat työpaikat ovat kustannettavissa vain, mikäli yksityisellä sektorilla on edellisten rahoituksen varmistavia työpaikkoja. Kantosuhde (ks. liite 2) mittaaakin sitä, kuinka monta yksityisesti rahoitetun sektorin työllistä elättää muuta väestöä.

Suomen kansainvälisesti verraten korkea työllisyysaste on viime vuosina jäänyt jälkeen keskeisistä kilpailijamaista (Ruotsi, Tanska, Saksa). Vuoden 2011 työllisyysaste oli 68,6 prosenttia ja Tilastokeskuksen mittaama työttömyysaste 7,8 prosenttia. Ns. rekisterityöttömyys ja ”laaja työttömyys” ovat virallista työttömyyttä korkeampia. Laajassa työttömyydessä on mukana mm. työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olevat (keskimäärin yli 100 000 henkilöä) ja työttömyyseläkeläiset (keskimäärin noin 30 000 henkilöä).

Työvoiman tarjontapotentiaalia löytyy piilotyöttömistä, työkyvyttömyyseläkkeellä olevista, työttömistä ja vajaatyöllisistä ja koululaisista sekä opiskelijoista. Nyt piilotyöttömiä on noin 100 000 ja työkyvyttömyyseläkkeen saajia noin 265 000 (josta osa työvoimapotentialiaa). Työttömiä on noin 250 000, josta noin puolet on laajaa rakennetyöttömyyttä. Lisäksi vajaatyöllisistä, kuten vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekeivistä löytyy lisää tarjontapotentiaalia. Sen sijaan koululaisista ja opiskelijoista

tarjontapotentialiaa ei löydy kovin suuria määriä. Muut tarjontapotentialit ovat vaikeammin hyödynnettävissä työmarkkinoilla.

Kokonaisuudessaan työvoiman tarjontapotentialiaa on siis määrällisesti melko paljon. Työvoiman kysynnän kasvaessa työvoiman tarjonnan määrä ei välittömästi muodostu rajoitteeksi – mutta pitkään jatkuva heikko taloustilanne muodostaa riskin sille, että aiempaa suuremmalla osalla potentiaalisesta työvoimasta voi mm. rakenteellisen työttömyyden kasvun vuoksi olla työllistymisen vaikeuksia.

Työn kysyntään ja tarjontaan vaikuttaa useita tekijöitä. Työmarkkina- ja sosiaaliturvajärjestelmäämme on syytä kehittää tavoitteena yksityisrahoitteisten työpaikkojen määrän kasvattaminen. Työllistymisen ja työllistämisen esteitä on purettava. Toteutettavien politiikkatoimien tulee olla johdonmukaisia ja pitkäjänteisiä. Erityisesti pitkäkestoisiin ja tasoltaan korkeisiin etuuksiin on kiinnitettävä huomioita, sillä ne voivat olla myös passivoivia. Myös maahanmuuttopolitiikalla voidaan vaikuttaa siihen, että yrityksillä on käytössään tarvitsemansa osaajat.

Hallituksen sopimat ja jo valmisteilla olevat toimenpiteet pyrkivät työllisyyden parantamiseen. Yli 65-vuotiaiden määrän kasvu lisää julkisten palveluiden kysyntää oleellisesti (liite 1). Paine julkisesti rahoitettujen työpaikkojen lisäämiseen kasvaa¹⁵. Mikäli näissä olosuhteissa halutaan vaikuttaa oleellisesti hyvinvointipalveluiden rahoituspohjaa turvaavaan kantosuhdekehitykseen, on varauduttava siihen, että yksityisesti rahoitetulla sektorilla työskentelee aiempaa enemmän työvoimaa. Kasvun kannalta on tärkeää, että työssä olevat työllistyvät mahdollisimman korkean tuottavuuden ja korkean palkkatason tehtäviin. Julkisten palveluiden tuottavuutta on eri keinoin myös lisättävä. Samalla on muistettava, että työpanoksen lisäämiseksi on edistettävä myös alhaisemman tuottavuuspotentialin omaavien henkilöiden työllistymistä. Myös matalan tuottavuuden työ edistää talouskasvua, työn ja rittäjyyden ulkopuolella oleminen sen sijaan ei.

---

15 Katso Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen pitkän aikavälin työvoimaennakointi.

Laatikko 3: Hallituskauden aikana sovittuja työmarkkinauudistuksia

Valtioneuvosto hyväksyi 31.5.2012 yleisistunnossaan periaatepäätöksen työmarkkinoiden toimivuuden ja työvoiman tarjonnan turvaamiseksi. Periaatepäätös määrittää toimenpidekokonaisuuden ja tarvittavat rakenteelliset uudistukset, joilla työmarkkinoiden toimivuus ja työvoiman tarjonta turvataan talouskasvun, työllisyyden ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus -strateginen ohjelma toimii tämän periaatepäätöksen toteuttamisen yhteensovittavana elimenä hallituskauden loppuun. Ohjelman puitteissa voidaan valmistella myös uusia työpoliittisia toimenpiteitä. Hallituskauden puolivälissä vuonna 2013 arvioidaan hallituksen asettamien työllisyystavoitteiden toteutumista.

Hallituksen tavoitteena on, että 15–64-vuotiaiden työllisyysaste nousee 72 prosenttiin ja työttömyys alenee 5 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä. Pidemmällä aikavälillä tavoitteena on 75–80 prosentin työllisyysasteen saavuttaminen. Periaatepäätöksen tavoitteena on nopeasti työstä työhön -periaatteen tukeminen, elinkeino- ja työelämän jatkuvan uusiutumisen tukeminen ja koko työvoimapotentialin käyttöön saaminen. Päätettyjä toimia ovat mm.:

- työpoliittisen palvelujärjestelmän uudistaminen
- työvoimapolitiikan resurssien varmistaminen
- etuusjärjestelmien ja niihin liittyvien palvelujen toteuttamisessa olevien työllistymisen esteiden selvittäminen
- rakennemuutostilanteiden hoitamisen mallin kehittäminen valtakunnallisesti yhtenäiseksi toimintamalliksi
- työelämän laadun ja yritysten liiketoimintaosaamisen kehittämisen palveluiden integroiminen tiiviimmin yhteen
  - työn ensisijaisuuden korostaminen
  - työnhakijoiden palvelujen resurssien turvaaminen
  - heikoimmassa asemassa olevien tukitoimien kehittäminen
- maahanmuuttajien työttömyysasteen puolittamiseksi kotouttamisohjelman toimeenpanon tehostaminen

Työmarkkinakeskusjärjestöt hyväksyivät 22.3.2012 työelämää ja palkansaajien sosiaaliturvaa koskevat toimenpide-esitykset eli työurasopimuksen hallituksen käsiteltäväksi. Työurasopimus linjaa mm., että vuoden 2014–2015 alusta tulee voimaan uudistuksia, jotka

- poistavat varhennetun vanhuuseläkkeen
- korottavat osa-aikaeläkkeen ikärajaa 1954 tai sen jälkeen syntyneillä 61 vuoteen
- parantavat työeläkejärjestelmän tehokkuutta
- kehittävät työttömyysturvajärjestelmää mm. niin, että korvaustasoja vähennetään kahteen. Ansiopäivärahan enimmäiskesto riippuu jatkossa työhistorian pituudesta ja osallistumisesta aktiivitoimiin. Työssäoloaika on kaikilla 6 kuukautta (lyhenee).
- työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden ikäraja korotetaan yhdellä vuodella 1957 ja myöhemmin syntyneillä.

Lisäksi on sovittu mm., että

- hallitusohjelman tavoitteena oleva keskimääräisen eläkeiän nostamisen (62,4 vuoteen 2025 mennessä) menettelytavoista. Eläkeuudistuksen on määrä tulla voimaan vuoden 2017 alusta.

3. *Työ- ja elinkeinopolitiikan yhteiseksi tavoitteeksi asetetaan yksityisrahoitteisten työpaikkojen määrän kasvattaminen. Tavoitteeksi asetetaan tässä vaiheessa 200 000 uutta yksityisrahoitteista työpaikkaa viimeistään seuraavan hallituskauden loppuun (v. 2019) mennessä. Analyysityötä yksityisrahoitteisten työpaikkojen määrän ja julkisen rahoituspuolelman kestävyysvälisestä suhteesta lisätään ja työllisyystavoitetta täsmennetään vastaavasti. Tavoite tulee priorisoida TEM:n konsernistrategiassa, TEM-toimijoille asetettavissa tavoitteissa ja laajemmin myös muilla politiikkalohkoilla.*

5.3 Rakennemuutos toimii myös tuottavuuden ajurina

Rakennemuutoksella on keskeinen merkitys talouden tuottavuuden kasvulle. Siksi harjoitettavan politiikan on edistettävä rakenteiden uusiutumista (kuviot 9). Työn tuottavuutta parantavaa rakennemuutosta (kuviot 6) voidaan yleisellä tasolla tavoitella mm. siten, että edistetään jokaisen työllisen siirtymistä asteittain aiempaa tuottavampiin työtehtäviin.

Talousskasvun kannalta ei ole väliä, onko työtehtävä esimerkiksi viennin vai kotimarkkinoiden piirissä. Tuottavuuskasvu on mahdollista molemmissa tapauksissa. Tärkeänä läpileikkaavana tekijänä korostuu tietotekniikkaan ja sen hyödyntämiseen liittyvä tuottavuuspotentiaali.

Tehtäväsiirtymien perustuvan rakennemuutoksen edistäminen korostaa uudella tavalla työ- ja elinkeinopolitiikan yhteensovittamista sekä yhteistyön merkitystä. Työ- ja elinkeinopolitiikan käsittely yhdessä ministeriössä tarjoaakin hyvät lähtökohdat politiikkatoimien uudistamiselle.

5.3.1 Kilpailun paine tukee tuottavuuskasvua

Kilpailun toimivuus

Toimiva markkinakilpailu on tuottavuuskasvun perusedellytys niin kotimaassa kuin kansainvälisillä markkinoilla. Kilpailu kannustaa tuotannon tekijät (työvoima, pääomat, luonnonvarat) siirtymään sinne, missä tuotto-odotukset ovat suurimmat. Sääntelyllä on ratkaiseva merkitys kilpailukykyisen toimintaympäristön kehittämisessä. Sääntely vaikuttaa yritysten kustannusrakenteeseen, mutta myös yritysten väliseen kilpailuun, yritysten innovaatiomahdollisuuksiin ja kykyyn sopeutua vientimarkkinoiden vaatimuksiin. Hyvä sääntely toteuttaa tavoitteensa mahdollisimman alhaisin kustannuksin, ei vääristä kilpailua ja jättää tilaa innovaatioille. Sääntely voi myös tukea esimerkiksi vientitoiminnan kehittämisedellytyksiä ja rakentaa oikein toteutettuna alan edelläkävijyyttä.

Suuri osa elinkeinotoiminnan kannalta keskeisestä lainsäädännöstä perustuu EU-lainsäädäntöön, mikä korostaa EU-vaikuttamisen merkitystä. Kansallisen lainsäädännön vaikutus on kuitenkin edelleen suuri ja sitä tarvitaan myös EU-lainsäädännön toimeenpanossa.

Elinkeinotoimintaan vaikuttavaa lainsäädäntöä valmistellaan lähes kaikissa ministerioissa ja lisäksi sitä tehdään kansainvälisellä tasolla kauppaneuvottelujen osana. Sääntelyn ensisijainen tarkoitus on kuitenkin lähes aina jokin muu kuin elinkeinopoliittinen. Samalla sen keskeiset vaikutukset elinkeinopoliitiikkaan jäävät helposti vähemmälle huomiolle. Tilannetta voidaan korjata tehostamalla lainsäädännön vaikutusten arviointia. Hyvästä ohjeistuksesta huolimatta esimerkiksi yritysvaikutusten arviointi on edelleen puutteellista. Myös olemassa olevan lainsäädännön vaikutuksia elinkeinotoimintaan olisi arvioitava entistä tarkemmin ja monipuolisemmin.

Julkisissa palveluissa on suuri tuottavuuspotentiaali. Suuresta koosta johtuen niiden tuottavuuden muutoksella on huomattava vaikutus koko talouden tuottavuuteen. Erityisesti huolehtimalla kilpailuneutraliteetista voidaan vahvistaa tuottavuutta myös julkisen sektorin palveluissa.

- 4. Toteutetaan täysimääräisesti ja tehokkaasti hallituksen käynnistämä terveen kilpailun ohjelma. Ohjelmalla vahvistetaan julkisen elinkeinotoiminnan kilpailuneutraliteettia, korjataan lainsäädännöstä aiheutuvia kilpailun vääristymiä sekä lisätään kilpailua mm. vähittäiskaupan ja elintarvikesektorin aloilla.**

Työmarkkinat ja rakennemuutos

Tuottavuuden kasvu tehtäväkohtaisen rakennemuutoksen eli työtehtävien luonteen muuttumisen kautta asettaa erityishaasteita nimenomaan työmarkkinoille. Ihmisten henkilökohtaisen luovuuspotentiaalin valjastaminen parhaaseen käyttöön myös käytännön työelämässä on monisyinen haaste. Yksilölle on usein riski irroittautua totutuista uomista. Työnantajan ja työntekijän intressit eivät aina kohtaa. Työntekijöiden siirtyminen asteittain yhä tuottavampiin tehtäviin edellyttää kehitystä hidas- tavien esteiden raivaamista. Työmarkkinamallin olisi oltava sellainen, että se edistää parhaalla mahdollisella tavalla työntekijän liikkuvuutta, tukee tehokkaasti osaamisen kehittämistä ja tukee pitkäjänteisesti kasvun edellytyksiä vaarantamatta työnantajien kilpailukykyä.

Yrityksissä käydään kilpailua myös yrityksen omista työntekijöistä. Siksi tarvitaan välineitä, jotka kannustavat heitä hakeutumaan korkeamman tuottavuuden työpaikkoihin. Tämä edellyttää työntekijöiltä mm. ammatillista liikkuvuutta ja valmiutta kohdata muutoksia. Toimiva palkkakilpailu on merkittävin siirtymiä edistävä kannustin.

- 5. Ammatillista liikkuvuutta ja henkilökohtaista riskinottoa mahdollistavien toimenpiteiden käyttöä on laajennettava. Kun kehitetään esimerkiksi muutosturvan tyyppejä toimenpiteitä ja lisätään työntekijöiden kouluttautumismahdollisuuksia, edistetään myös tuottavuutta lisääviä tehtäväkohtaisia siirtymiä.**

Julkinen tukipolitiikka

Julkisella elinkeinotoiminnalla ja julkisen vallan myöntämällä erioikeuksilla voi olla yksityistä yritystoimintaa vääristäviä vaikutuksia. Vaikka vaikeuksissa olevien yritysten toimintaan kohdennetuilla tuilla kyetään säilyttämään työpaikkoja, nämä toimenpiteet saattavat osaltaan myös hidastaa tarvittavaa rakennemuutosta. Rakennemuutostilanteessa irtisanottujen liikkuvuutta ja työhönsijoittumista olisi nopeutettava tehokkaalla työnvälityksellä ja monipuolisella koulutuksella sekä mm. yrittäjyyttä edistämällä.

Julkista yritystukea olisikin hyödynnettävä rakennemuutostilanteissa vain, jos sen avulla luodaan korvaavaa ja liiketaloudellisesti kestävää liiketoimintaa. Elinkeinopolitiikassa on omaksuttava periaate, joka korostaa markkinoiden toimivuutta ja rajaa julkisen vallan tuki-interventiot markkinapuutteiden korjaamiseen. Tämän lisäksi valtion on seurattava aktiivisesti ja kriittisesti tukijärjestelmiä ja lopetettava tehottomat tai markkinoita vääristävät tuet. Myös julkisten toimijoiden yhteistyötä ja tietojen vaihtoa on lisättävä.

- 6. Julkinen yritystuki kohdistetaan hallituksen kehysriihessä päätetyn ja valmisteilla olevan yritystukijärjestelmän uudistuksen mukaisesti kasvua ja uudistumista tukeviin kohteisiin. Tehottomia rakenteita säilyttävistä ja kilpailua vääristävistä tukimuodoista luovutaan vuoden 2013 loppuun mennessä.**

Alueiden kilpailukyky

Alueiden kilpailukykyyn perustana on niillä toimivien yritysten kilpailukyky. Monipuolisen elinkeinorakenteen omaavat alueet eivät ole yhtä haavoittuvia äkillisille rakennemuutoksille kuin yksipuolisen tuotantorakenteen alueet. Elinkeinojen kilpailukyky ja uudistuminen vaatii myös työvoiman liikkuvuutta alueiden sisällä ja välillä. Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan kehittämisessä tulee vahvistaa eri alueiden välistä yhteistyötä. Rakennemuutos, joka samalla tukee väestöpohjaltaan ja elinkeinorakenteeltaan kilpailukykyisten keskittymien syntyä, tukee myös talouskasvua.

7. ***Uuden rakennerahastokauden 2014–2020 tavoitteena on alueiden uudistuminen ja innovaatiopolitiikan roolin merkittävä vahvistaminen. Rahoituskriteereissä painotetaan pirstaleisuuden vähentämistä, alueiden elinkeinorakenteen uudistamista sekä aiempaa enemmän myös alueiden erikoistumista ja keskinäistä kilpailua hyvistä hankkeista.***

5.3.2 Pääomamarkkinoiden kehittäminen

Toimivat pääomamarkkinat ovat rakennemuutoksen edistämisen ja tuottavuuskasvun resurssien kannalta keskeinen tekijä. Yritysten ja erityisesti pk-yritysten rahoitus on Suomessa edelleen valtaosin pankkiluottojen varassa.

Yrityksen koon kasvaessa oman pääoman ehtoisen rahoituksen merkitys lisääntyy. Etenkin nopeaan kasvuun sekä uusille teknologia- ja liiketoiminta-alueille pyrkiville yrityksille toimivat ja tehokkaat, oman pääoman ehtoisen rahoituksen turvaavat pääomamarkkinat ovat olennainen menestystekijä.

Suomen pääoma- ja rahoitusmarkkinat ovat yleisesti ottaen monipuoliset ja pysyvät palvelemaan erilaisia yrityksiä. Ongelmana on kuitenkin markkinoiden koko. Markkinoiden koon kasvattaminen ja aktiviteetin lisääminen parantavat niiden kykyä palvella yritysten rahoitustarpeita. Kansainvälistyneillä yrityksillä on käytösään myös kansainväliset pääoma- ja rahoitusmarkkinat.

Pörssi on supistunut jo useamman vuoden ajan, mikä heijastelee osin hiljentyntä talouden kasvua ja siten rahoituskysynnän hiipumista. Listautumisten vähyys on ollut koko 2000-luvun suomalainen poikkeusilmiö. Pörssi on aikaisempaa vähemmän houkutteleva riskirahoituksen lähde. Sen elvyttäminen edellyttää rahoituksen kysynnän ja talouskasvun elpymistä, osakesijoittamisen houkuttelevuuden nousua sekä listautumisinnon kasvua.

Listautumista ja yleisöltä hankittavaa rahoitusta helpottavat vaihtoehtoiset, mm. kevyemmin säännelty markkinapaikat (monenkeskinen markkinapaikka, MTF, Multilateral Trading Facility), joista Suomessa aloittanut First North Finland on esimerkki. Muista maista poiketen tämäkään vaihtoehto ei ole houkutellut kovin paljon suomalaisia yrityksiä.

Tilanne on heikko myös pääomasijoituksissa aloittaviin ja kasvaviin yrityksiin. Suomen pääomasijoitusmarkkinoilta on viime vuosina poistunut merkittäviä toimialan rahastoja. Lisäksi sijoitusten houkuttelevuutta heikentävät sijoittajien ja pääomasijoitusrahastojen kiristynyt sääntely, sijoitusten heikot tuotot ja talousnäkymien epävarmuus. Markkinat ovat muutaman toimijan varassa ja niiden kehittäminen edellyttää julkisten pääomasijoittajien aktiivisia toimenpiteitä.

Pankkien heikentynyt tilanne Euroopassa ja myös kiristynyt sääntely (Basel III/CRD IV) vähentävät olennaisesti lainarahoituksen saatavuutta nyt ja tulevana vuosina. Seurauksena yrityskohtaiset rahoituksen riskilisät ovat kasvussa ja vaihtoehtoisten rahoituslähteiden merkitys yrityksille korostuu. Suuret yritykset voivat hakea

rahoitusta pääomamarkkinoilta, mutta pk-yrityksille arvopaperimuotoinen varainhankinta on käytännössä lähes mahdotonta. On olennaista, että suomalaisyrityksillä on tulevaisuudessa tasaveroiset edellytykset rahoituksen hankintaan keskeisten kilpailijamaiden yritysten kanssa.

Yrittämistä ja riskinottoa suosiva toimintaympäristö sekä kannustava ja neutraali sijoittamisen verotus ovat keskeisiä keinoja, joilla aktivoidaan pääomamarkkinoita. Kasvuyritysten ja yksityishenkilöiden pääomasijoitusten verokannustimet edistävät osaltaan näitä tavoitteita.

Julkisen erityisrahoituksen merkitys pitkäaikaisessa rahoituksessa kasvaa olennaisesti ja edellyttää Finnveran riskinottokyvyn kasvattamista. Julkista viennin rahoitusta tulee lisäksi kehittää siten, että julkiset toimenpiteet täydentävät tehokkaasti markkinaehtoista rahoitusta ja varmistavat suomalaisyrityksille (ml. pk-yritykset) kilpailijamaihin verrattuna tasapuoliset kilpailuedellytykset. Julkisella rahoituksella täydennetään markkinoita ja rahoitusta kohdistetaan erityisesti aloittaviin ja kasvuhakuisiin yrityksiin.

8. Rahoitusmarkkinoiden toimintaa tuetaan eri keinoin kotimaisten pääomamarkkinoiden toiminnan ja tehokkuuden vahvistamiseksi. Tavoitteena on edistää yksityisiä rahoitusmarkkinoita ja lisätä merkittävästi yksityistä rahoitusta. Samalla valmistellaan toimenpiteitä, joilla edistetään yritysten arvopaperimuotoista rahoitusta ja lisätään sen houkuttelevuutta. Samalla huolehditaan Finnveran koti- ja ulkomaan rahoituksen riittävydestä sekä viennin rahoituksen kansainvälisestä kilpailukykyistä. Yksityistä pääomasijoittamista kasvua tavoitteleviin yrityksiin tuetaan verokannustimin. Toteutetaan ICT 2015 -työryhmän ehdottama rahoitusohjelma, jolla varmistetaan aloittavien ja kasvuvaiheessa olevien yritysten riittävät rahoitusmahdollisuudet.

5.4 Globaalitalous on suuri mahdollisuus

5.4.1 Elinkeinopolitiikka avuksi arvonluonnissa

Kuten edellä todettiin, globaalien arvoverkkojen hajautuminen on edennyt kiihtyvällä vauhdilla teknologisen muutoksen ja markkinoiden avautumisen myötä. Digitaalisten tuotteiden osuus kasvaa ja kaikkien tuotteiden digitaaliset markkinapaidat lisäävät osuuttaan arvonmuodostuksessa. Siksi paikallisiin klustereihin keskittävää elinkeinopolitiikkaa on uudistettava. Yrityksen, toimialan tai kansantalouden menestykseen ei välttämättä tarvita teollista tuotantoa, kuten klusteriajattelussa tyypillisesti ajatellaan. Riittää, että yrityksillä on arvoketjussa sellainen asema, että ne saavat riittävän tuoton uusien kyvykkyyksien kehittämiseen.

Julkisten toimijoiden on tuettava ensisijaisesti niitä yrityksiä, jotka panostavat kansainvälisen liiketoiminnan kehittämiseen ja tavoittelevat arvoketjussa entistä vaativampia tehtäviä. Poliitikassa on nostettava esiin sellaisia suomalaisia toimintamalleja, jotka kuvastavat tätä murrosta ja siinä menestymistä. Ennakkoluulottomimmat yritykset ja niiden saavutukset ovat paras menetelmä edistää uusia avauksia arvonaluomiseen ja ”nappaamiseen” liittyvistä menestysmahdollisuuksista.

Markkinoilla tapahtuvat valinnat ovat yritysten omia. Elinkeinopolitiikan tekijöiden täytyy kuitenkin kysyä itseltään, kuinka he voisivat omilla päätöksillään edistää yritysten kykyä hahmottaa ja oppia globaalin ajan liiketoimintaa sekä parantaa koko talouden kasvupotentiaalia. Samalla on analysoitava, onko elinkeinopolitiikassa ajan myötä alettu painottaa asioita, joiden perustelut kuuluvat menneeseen aikaan.

Väärä politiikka on erityisen vahingollista, jos se tuhlaa resursseja ja jäykistää rakenteita, kun yritysten on samaan aikaan jatkuvasti uudistettava rooliaan arvonaluonnissa ja kehitettävä eturintamassa uusia liiketoiminnan tapoja.

Arvoketjujen pilkkoutuminen tarjoaa uusia mahdollisuuksia, mutta samalla siihen liittyy myös maailman monimutkaistumisen haaste ja uudenlaisten riskien olemassaolo. Yritystoiminnassa tempo kiihtyy ja yritysten keskimääräinen elinikä lyhenee. Kansantalouden riskit ovat luonteeltaan toisen tyyppisiä ja niitä on arvioitava systemaattisesti.

Peruskysymys on, mikä on modernin liiketoiminnan luonne ja mitä se edellyttää? Tänä päivänä globaali menestys on mahdollista jo suhteellisen pienelle yritykselle, sillä sen ei enää tarvitse hallita koko arvoketjua suunnittelusta ja tuotannosta myyntiin. Lisäksi markkina-asetat voivat muuttua nopeastikin, kun aseman valtaaminen ei enää edellytä suurta yrityskokoa.

Toisaalta vahvat resurssit omaavia uusia teollisia yrityksiä ilmestyy jatkuvasti haastajiksi myös suomalaisyritysten perinteisille markkinoille kotimaassa tai vaikkapa EU:n sisämarkkinoilla. Menestyminen edellyttää jatkuvaa kehittymistä, globaalin liiketoiminnan ja markkinoiden tuntemusta sekä teknologian osaamista. Siksi hyvä koulutustaso ja toimiva innovaatioympäristö pysyvät arvossaan myös jatkossa.

Muutoksen nopeus ja sen sietokyky näyttävät vaativan yritysraakenteiden ja työmarkkinoiden muutosta tukevaa politiikkaa, joita on käsitelty tässä linjauksessa. Myös vaatimus herkästä reagointikyvystä markkinoiden muutoksille näyttäisi vahvistavan markkina- ja käyttäjälähtöisen politiikan asemaa vahvojen julkisten palvelujen kustannuksella.

Elinkeinopolitiikan sisältöä on syytä kehittää rakennemuutosta edistävän ja ”markkinoita kuuntelevan” painotuksen suuntaan. Tämän toteutumiseksi on rohkeaa kasvua tavoittelevilla yrityksillä ja hankkeilla oltava etusija, kun suunnataan toimenpiteitä ja resursseja. Samalla on kehitettävä arvon ”nappaamista” hakevien yritysten menestystekijöiden ymmärtämistä ja sitä kannustavan elinkeinopolitiikan

sisältöä. Tämä edellyttää uudenlaisen ajattelutavan ja toimintamallien kehittämistä sekä menestyvien esimerkkien jakamista.

Yritykset kykenevät siirtohinnoittelu- ja muiden mekanismien avulla vaikuttamaan monin tavoin siihen, missä ne näyttävät liiketoimintansa tulosta. Yritysverokannat ovat tällöin valtioiden välisessä kilpailussa keskeinen kilpailutekijä. Kun yritysverokantojen lasku laajassa mitassa on vaikeaa, ovat useat valtiot ottaneet käyttöön erityisiä verokannustimia, joiden avulla lievennetään erityisesti t&k-toimintaan perustuvien tulojen verotusta. Nämä keinot ovat usein ristiriidassa verotuksen yksinkertaistamisen ja ns. veroneutraaliteetin periaatteen kanssa, mutta perusteltuja kansantalouden kasvun näkökulmasta. Yleisesti ottaen voi todeta, että globaalitalouden muutos kiihdyttää jatkossa myös verotuksen rakenteesta ja tasosta käytävää keskustelua.

9. *Arvoketjujen pilkkoutuminen ja talouden digitalisaatio muuttavat suomalaisyritysten toimintaympäristöä sekä kotimaassa että vientimarkkinoilla. Elinkeinopolitiikan tulee vahvistaa yritysten kykyä vastata paremmin tähän haasteeseen. Tavoitteena on, että valtio edistää aktiivisesti suomalaisyritysten kykyä hyödyntää globaalien arvoverkostojen luomia mahdollisuuksia. Tähän liittyen yritysverotusta kehitetään kilpailijamaiden tavoin huolehtimalla siitä, että olemme samalla tasolla myös aineettomista oikeuksista saatavien tulojen osalta.*

5.4.2 Osaamisesta innovaatioita ja liiketoimintaa

Koulutettu väestö on taloudellisen menestyksen keskeinen voimavara. Valtaosa tuottavuuskasvusta selittyy osaamisen kasvulla ja osaamisen hyödyntämisellä.

Koulutus- ja tutkimuspolitiikan painotuksilla voidaan vaikuttaa oleellisesti elinkeinoelämän menestykseen. Globaalin toimintaympäristön muutos korostaa kansainvälisten valmiuksien kuten kielitaidon ja kulttuurien ymmärtämisen merkitystä. Niukkoja resursseja on keskitettävä, jotta yllämme kansainväliselle huipulle valikoituissa yksiköissä (yliopistot). Koulutusjärjestelmää rationalisoimalla saavutetaan tarvittavia säästöjä tinkimättä silti kokonaislaadusta.

Tavoitteena tulee olla osaamisen ja kyvykkyyden kartuttaminen sekä niiden muuntaminen kaupalliseksi menestykseksi ja tuottavuuskasvuksi. Innovaatiopolitiikan ytimessä on kyky jalostaa tiedosta ja osaamisesta menestyksestä liiketoimintaa. Innovaatiopolitiikan on tuettava yritysten kyvykkyyksiä arvoketjun kaikissa osissa (teknologian kehittämisen lisäksi muotoilu, brändäys, IPR, jne.). Kansainvälistä verkottumista on edistettävä ja luotava malleja suomalaisyritysten arvonluonnille.

Tutkimus- ja innovaationeuvoston linjaus vuosille 2011–2015 tuo esiin innovaatiojärjestelmän kehittämisen painopisteet. Yksi keskeinen tavoite on, että Suomi

nousee valikoiduilla aloilla innovaatiotoiminnan kärkimaiden joukkoon. Innovaatiopolitiikan uudistustyössä onkin painotettu ratkaisukeskeisyyttä, kokeilunhalua ja ekosysteemiajattelua.

Ratkaisukeskeinen lähestymistapa haastaa suomalaisen elinkeinoelämän etsimään vastauksia mm. globaaleihin ympäristö- ja energiakysymyksiin. Globaalit haasteet tarjoavat myös kokeilemisen mahdollisuuksia. Metsäteollisuuden ja ICT-sektorin rakennemuutos taas haastaa pohtimaan ekosysteemien kehitysmahdollisuuksia. Molemmat toimialat ovat olleet vahvojen veturiyritysten varassa, joiden halu ja kyky tarttua pienemmän mittaluokan taloudellisiin mahdollisuuksiin on ollut vähäisempi. Metsä- ja ict-osaamisen ympärille nousevat yritysekosysteemit voivat kuitenkin osaltaan lisätä talouden sopeutumiskykyä ja nostaa kansainväliseen kasvuun nousevia menestystarinoita.

Innovaatiopolitiikan tavoitteiden toteuttamisessa alueellisilla ja temaattisilla osaamiskeskittymillä on tärkeä rooli. Ne tiivistävät yritysten keskinäistä, mutta myös yritysten ja muiden toimijoiden yhteistyötä jakamalla hyviä käytäntöjä sekä käynnistämällä yhteisiä toimenpiteitä uuden liiketoiminnan synnyttämiseksi ja kansainvälistymisen vauhdittamiseksi. Keskittymät myös kokoavat eri puolilla maata sijaitsevaa osaamista verkottuneiksi innovaatioyhteisöiksi.

Keskittymien kansainvälinen vetovoimaisuus edellyttää korkeaa osaamistasoa, riittäviä voimavaroja (ns. osaamisen kriittinen massa) ja edelläkävijyyttä kehitettävässä osaamisalueessa. Edelläkävijyyteen kuuluu, että keskittymä houkuttelee alan kansainvälisiä huippuosaajia ja yrityksiä Suomeen. Tavoitteen saavuttamiseksi keskittymien tuloksia on verrattava jatkuvasti parhaisiin kansainvälisiin esimerkkeihin. Suurten kaupunkiseutujen kansainvälistä vetovoimaa ja roolia talouden vetureina vahvistetaan keskittymäpolitiikkaa tukevalla politiikkakokonaisuudella. Se valmistellaan yhteistyössä ministeriöiden ja suurimpien kaupunkien kanssa. Toimenpiteisiin kuuluvat mm. uusi innovaatiopoliittinen INKA-ohjelma, kasvusopimukset ja neuvottelumenettely.

10. Innovaatiopolitiikan keskiössä ovat tuottavuuden parantaminen sekä osaamisen ja kyvykkyyksien kasvattaminen. Suora rahoitustuki pyritään kohdentamaan ns. radikaaleihin innovaatioihin ja hankkeisiin, joista on mahdollista saada korkea yhteiskunnallinen tuotto. Samalla tähdätään innovaatiotoimintaa harjoittavan yritysjoukon kasvattamiseen mm. verokannustimien avulla.

5.4.3 Yrittäjyyden edistäminen

Taloukasvu syntyy yrityksissä. Ilman yrittäjyyttä ja yritystoimintaa taloukasvu ei konkretisoidu. Yrittäjä ottaa taloudellista riskiä ja toivoo saavansa siitä myös taloudellista tuottoa. Yritystoimintaa voi harjoittaa jokainen yksilö, mutta skaalaetuja

saavutetaan vain erikoistumalla. Suomen on katsottu tarvitsevan erityisesti kasvuyrityksiä. Paljon käytetty kasvuyrittäjyyden kriteeri onkin ollut nopea työllisyyden lisäys.

Myönteinen asenneilmasto on yrittäjyyden kannalta tärkeää. Myönteisen asenneilmasto tulisi näkyä myös siinä, että yhteiskunta kannustaa kansalaisiaan yritystoimintaan. Yksi keskeinen keino siihen on verotus.

Yrittäjyyteen kannustavuuden tulisi näkyä entistä paremmin myös siinä, miten yhteiskunta suhtautuu yrittäjän epäonnistumiseen ja sen seurauksiin. Tässä suhteessa lainsäädäntö on avainasemassa ja maksukyvyttömyyslainsäädännön kehittämistä kannattaa jatkaa. Näin myös epäonnistuneiden yrittäjien osaamispääoma saadaan yhteiskunnassa uuteen käyttöön.

Pienyrityksille työllistämispäätökset ovat yrityksen voimavaroihin suhteutettuna usein erittäin merkittäviä. Niiden työllistämispotentiaalia olisikin mahdollista parantaa helpottamalla uusien työntekijöiden palkkaamista.

Suomen kaltaiselle maalle kasvuun ja kansainvälistymiseen tähtäävä yritystoiminta on talouskasvun ehdo-ton edellytys. Kasvuyrittäjyyttä on meillä vähemmän kuin parhaissa vertailumaissa. Innovaatiojärjestelmän avulla tutkimuksesta ja osaamisesta olisi synnyttävä korkeatasoista, kansainväliset kriteerit täyttävää kasvuyrittäjyyttä. Samalla tulisi huolehtia siitä, että yhä useampi yritys panostaa tuottavuutta edistävään uudistumiseen.

Pk-yrityksissä on lähivuosina tapahtumassa mittava sukupolvenvaihdos, kun suurten ikäluokkien yrittäjä-omistajat jäävät eläkkeelle. Uusien omistajien ja toiminnan jatkajien löytyminen tulee olemaan merkittävä elinkeinopoliittinen haaste, mutta samalla myös mahdollisuus. Uusien omistajien käsissä monet lupaavat yritykset voivat ottaa riskejä ja tavoitella koko Suomen kannalta tärkeää kasvua ja kansainvälistymistä. Pienten työnantajayritysten sopeutumismahdollisuudet esim. talouden voimakkaissa muutostilanteissa perustuvat paljolti yrittäjän oman talouden ja työpanoksen joustamiseen.

- 11. Yrittäjyys - erityisesti kun on kyse kasvuyrittäjyydestä ja työnantajayrityksistä - on talouskasvun olennaisen tärkeä osatekijä. Yrittämisen epäonnistumiseen liittyviä seurauksia olisikin lievennettävä mm. maksukyvyttömyyslainsäädäntöä tarkistamalla. Tavoitteena tulee olla myös yritysten kasvuun ja työllistämiseen liittyvien esteiden raivaaminen.**

5.4.4 Suomesta houkutteleva investointikohde

Niin kiinteillä kuin aineettomillakin investoinneilla laajennetaan tuotantoa, nostetaan tuottavuutta ja muutetaan tuotantorakennetta. Yritykset kiinnittävät investointeja tehdessään huomiota mm. investointien tuottoasteeseen (ROI). Myös kansantalouden tasolla politiikan tulisi varmistaa investointien ohjautuminen

sinne, missä tuotto-odotukset ovat talouskasvun kannalta pidemmällä aikavälillä korkeita.

Investoinnit liitetään useimmiten teollista toimintaa harjoittaviin yrityksiin. Tämä elinkeinopolitiikan kannalta keskeinen kohdejoukko onkin synnyttänyt valtaosan talouskasvusta. Tehdasteollisuusyritysten kiinteät investoinnit Suomeen kasvoivat vuonna 2012 kohtalaisesti, mutta niiden taso jäi silti alle keskimääräisen. Kuluvan vuoden investointinäkyvät ovat huomattavan epävarmat. Investointien odotetaan kääntyvän uudelleen laskuun¹⁶.

Tehtäväarakenteiden globaali pilkkoutuminen kuitenkin muuttaa investointien merkitystä talouskasvun ajurina. Esimerkiksi tuotekehityksellä, uusien tuotteiden onnistuneella lanseerauksella ja brändinhallinnalla on yhä merkittävämpi osa arvomuodostuksesta (liikevaihdon arvosta). Suomalaisyritysten strategiana onkin ollut työllisyyden ja liikevaihdon kasvattaminen maamme rajojen ulkopuolella. Kansallisessa elinkeinopolitiikassa tätä kehitystä on hyödynnettävä niin, että myös Suomi hyötyy. Se edellyttää politiikkaa, joka ohjaa Suomeen sekä pääoma- että verotuloja. Yrityksillä on entistä paremmat mahdollisuudet näyttää voittoa eri maissa. Poliitiikan haasteena onkin edistää Suomen houkuttelevuutta myös tästä näkökulmasta, jossa yksi keskeinen tekijä on yritysverotuksen taso.

Suomi on perinteisesti ollut vahva osaaja prosessimalliin perustuvassa tuotantotavassa. Tehtäväarakenteiden pilkkoutuminen kuitenkin heikentää asteittain tämän toimintatavan arvoa. Heikon tuottavuuden tehtäväarakenteisiin sidotut investoinnit voivat jopa hidastaa talouskasvuamme suhteessa kilpailijamaihin. Teollisista vahvuusistamme on silti pidettävä kiinni ja niitä on edelleen kehitettävä arvoketjun aineettomien osien ohella. Kiinteiden investointien suhteen tulee huomioida myös niiden yhteys esimerkiksi huoltovarmuuteen.

Selvitysmies Jorma Eloranta luovutti helmikuussa 2012 ehdotuksensa, jolla Suomesta saataisiin yrityksille houkuttelevampi investointikohde. Ehdotus sisältää viisi strategista teesiä ja neljäkymmentä niitä konkretisoivaa toimenpidesuositusta. Kaikki strategiset teesit ja toimenpidesuositukset tukevat talouskasvun edellytyksiä riippumatta siitä, millainen merkitys esimerkiksi kiinteillä Suomeen tehtävillä tuotannollisilla investoinneilla tulee olemaan. Suositukset ovat saaneet myös elinkeinoelämän taholta positiivisen vastaanoton.

Talouskasvun kannalta keskeistä on myös yritysostojen kautta tapahtuva kasvua tukeva investointitoiminta. Tästä voi muodostua hyvinkin keskeinen kasvuvipu, mikäli oikein kohdennetuilla ulkomaisilla yritysostoilla kyetään hankkimaan globaalia liiketoimintaa edistäviä toimintoja. Suomessa tätä osaamista on vielä niukalti ja puutteeseen pitää kiinnittää huomiota.

Suorat ulkomaiset investoinnit hyödyttävät kansantaloutta. Erityisesti näin on silloin, kun investointi lisää kilpailua, tuo uusia korkean tuottavuuden työpaikkoja tai toimii uuden teknologian siirtokanavana. Team Finland -verkosto tehostaa

---

16 EK:n investointitiedustelu 1/2013.

ulkomaisten investointien houkuttelemista Suomeen. Tuoreen kansallisen investointistrategian tavoitteena on lisätä investointien määrää ja houkutella niitä strategisiksi katsotuille aloille. Käyttöön otetaan mm. ns. kiihdytyskaista, jonka avulla vauhditetaan merkittävien ulkomaisten investointihankkeiden valmistelua ja viranomaismenettelyä. Koordinaatiota eri toimijoiden kesken lisätään. Lisäksi Finpro / IIF kehittää palvelukonseptin, jolla luodaan yhteyksiä kasvavien ja kansainvälistyvien pk-yritysten sekä ulkomaisten sijoittajien välille. Tavoitteena on hankkia pk-yrityksille pääomia kansainvälisiltä sijoittajilta. Yhtenä mahdollisuutena nähdään kasvuyritysten yhteiseiintymiset esimerkiksi delegaatiomatkojen tai kiihdyttämö- ja kasvuyrityskonferenssien yhteydessä.

12. Hyvä kilpailukyky ja yritysten toimintaympäristö houkuttelevat investointeja. Strategisiksi katsotuilla aloilla ulkomaisille investoijille rakennetaan erityinen kiihdytyskaista, jonka avulla vauhditetaan merkittävien ulkomaisten investointihankkeiden valmistelua ja viranomaismenettelyä. Lisäksi Team Finland -toiminnon alla rakennetaan suomalaisille pk-yrityksille yhteiset kansainvälistymispalvelut, joissa huomioidaan globaalien arvoverkostojen mahdollisuudet.

5.4.5 Esimerkkejä eräiden teknologioiden ja toimialojen arvonluonnin mahdollisuuksista

Elinkeinopolitiikan lähtökohta on, ettei julkinen valta kykene valikoimaan tulevaisuuden menestyjiä – oli kyse teknologioista, yrityksistä tai toimialoista. Terveessä kilpailussa tuotannontekijät siirtyvät niille toimialoille, joilla tuotto-odotukset ovat suurimmat. Elinkeinopolitiikan tehtävä on luoda olosuhteet suotuisiksi myös uusille ja uudistuville toimialoille.

Innovatiivisuus, kasvuhakuisuus ja halu kansainväliseen toimintaan ovat perusteltavissa ”diskriminoivina” kriteereinä modernissa elinkeinopolitiikassa. Suomen kehitysvaihe sekä globalisaation ja digitalisaation asettamat reunaehdot huomioiden olisi hyvä harjoittaa politiikkaa, joka suosii alalle tuloa ja markkinajohtajien haastamista.

Myös julkisen vallan tulee toimia ennakoivasti ja kyetä havaitsemaan potentiaalisia kasvualoja ja -teknologioita. Esimerkiksi koulutusta ja tutkimustoimintaa joudutaan suuntaamaan monelta osin ennakkointinäkemukseen perustuen.

Seuraavassa on esimerkinomaisesti tarkasteltu eräitä alueita, joilla suomalaisilla on perinteisesti ollut osaamista ja vahvuuksia, ja joilla voidaan ennakoida olevan jatkossa merkitystä.

ICT-klusteri – rakennemuutoksessa mahdollisuus

ICT-ala on ollut Suomen tuottavuuden, viennin ja tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan kasvun veturi 1990-luvulta lähtien. Nyt ala on Nokian ja NSN:n markkina-asemien muutosten myötä voimakkaassa rakennemuutoksessa. Rakennemuutos on mittaluokaltaan Suomessa erittäin suuri, ja koskee myös erittäin korkeasti koulutettuja ammattilaisia. Sen seurauksena Nokian, Nokia Siemens Networks ja alihankkijoiden henkilöstömäärä on vähentynyt noin 24 000 työntekijästä 15 000 henkilöön ja vähenee Nokian ilmoitusten mukaan vuonna 2013 edelleen 3 700 henkilöllä. Rakennemuutos on mittaluokaltaan ja laadullisesti niin merkittävä, että se järkyttää koko teknologia- ja innovaatiopohjaisen talouskasvun edellytyksiä.

Hallituksen nimittämä ICT 2015 -työryhmä ehdottaa raportissaan kymmenen vuoden kasvuohjelman toteuttamista, jotka yhdistävät infrastruktuurin, tutkimuksen, rahoituksen ja toimintatavat uuden kasvun rakentamiseen. Työryhmän kriittiset ensivaiheen ehdotukset ovat 1) yhtenäisen kansallisen IT-palveluarkkitehtuurin rakentaminen, 2) kymmenen vuoden tutkimus- kehitys- ja innovaatio-ohjelman ICT 2023 perustaminen, 3) uuden rahoitusohjelman käynnistäminen sekä 4) pitkäjänteisen kehittämistavan varmistaminen. Työryhmä esittää valtioneuvoston kansliaan perustettavaa ICT-asiantuntijaryhmää, joka seuraa ja vauhdittaa toimenpiteiden toteuttamista ja esittää tarvittaessa uusia kasvupolkuja.

ICT-osaaminen on geneeristä pääomaa, jota voidaan hyödyntää liki kaikilla talouden aloilla. On tärkeää, että rakennemuutoksen myötä työttömäksi jäänty ”asiantuntijavaranto” työllistyy Suomessa ja työllistyminen tapahtuu nopeasti.

Erityisesti on huomattava, että yksi keskeinen syy tässäkin linjauksessa esitettyjen globaalien arvoverkkojen pilkkoutumiskehitykseen on tapahtunut ICT-teknologian mahdollistamana. On ennakoitavissa, että ICT-teknologia tulee jatkossakin olemaan tulevan talouskasvun kannalta ratkaisevassa roolissa.

13. ICT-alan rakennemuutoksen kääntäminen mahdollisuuksiksi edellyttää radikaaleja toimia kahdella alueella:

- *Syöksykierteen pysäyttäminen estämällä ICT-alalta vapautuvien osaamisen rapautuminen nopealla työllistymisellä, koulutuksella ja uudella yritystoiminnalla.*
- *Pienten ja keskisuurten yritysten kasvumahdollisuuksien vahvistaminen ICT 2015 -työryhmän esitysten pohjalta.*

Cleantech-aloista, vihreästä taloudesta ja luonnonvarataloudesta uutta kasvua

Globaalit energia- ja ympäristökysymykset edellyttävät ratkaisuja. Energian kulu- tus kasvaa ja samanaikaisesti kasvihuonepäästöille asetetaan alati tiukkenevia vaatimuksia. Tämä vaikuttaa energian hintaan ja pakottaa kehittämään uusiutuvia energiaratkaisuja. Hiilikierron lisäksi esimerkiksi fosfori-, typpi- ja vesikierto ovat

globaalilla tasolla monin paikoin jo häiriytyneet. On arvioitu, että ruoantuotannon kannalta keskeinen fosfori loppuu maailmasta ennen öljyä. Puhtaan energian tuotannon, energiatehokkuuden ja veden puhdistuksen ohella fosforin käytön hallinta ja kierrätys on liiketoiminta-alue, joka suurella todennäköisyydellä nousee vielä keskeiseen asemaan. Suomi on jo nykyisellään yksi maailman johtavia puhtaan teknologian maita, mutta kilpailu maailmanmarkkinoilla kiristyy ja uusia ratkaisuja on saatava markkinoille entistä nopeammin.

Luonnonvarataloudessa ennustetaan olevan merkittävää kasvupotentiaalia. Fossiiliset energia- ja materiaalivarannot hupenevat, ympäristöongelmat pahenevat ja maailman väestönkasvu jatkuu. Näiden kysymysten ratkaisemiseksi tarvitaan maailmanlaajuisesti radikaaleja muutoksia tuotantotapoihin, materiaalien käyttöön ja elintapoihin. Biotalous vastaa moneen näistä haasteista ja sillä on potentiaalia kehittyä Suomessa merkittäväksi toimialaksi.

Metsäteollisuus voi asiantuntijoiden arvioiden mukaan nostaa uusien tuotteiden avulla tuotantonsa arvoa Suomessa kuudella miljardilla eurolla eli 22 prosentilla vuoteen 2020 mennessä. Metsäteollisuus voi laajentaa nykyistä toimintaansa komposiittien, biopolttoaineiden ja biokemikaalien tuotantoon sekä palveluliiketoimintaan. Nykyaikainen pakkaustoimiala ja esimerkiksi RFID-teknologia tarjoavat huomattavia mahdollisuuksia lisätä jalostuksen arvoa. Monet öljypohjaiset tuotteet voidaan korvata hajotetuista ja uudelleen muokatuista puukuiduista valmistetuilla tuotteilla (muovituotteet, tekstiilit jne.). Metsäteollisuuden rakenne voi kymmenen vuoden kuluttua olla hyvin erilainen kuin nyt. Suurten toimijoiden rinnalla näyttäisi olevan tilaa pienille, innovatiivisille ja ketterille yrityksille.

Kaivostoiminta on viime vuosina laajentunut Suomessa globaalin kysynnän ja hintojen nousun myötä. Investoinnit myös vähemmän rikkaisiin malmiesiintymiin ovat tulleet kannattaviksi. Tähän vaikuttavat myös uudet menetelmät malmivarojen hyödyntämisessä.

Kaivostoiminnan laajentumisen keskeisiä kysymyksiä ovat mm. rahoitus, työvoiman saanti, ympäristökysymykset, kuljetusyhteydet ja energiakustannukset. Suomi näyttää olevan varsin kilpailukykyinen näiden kaikkien suhteen. Suomessa tapahtuva malmien jatkojalostus voisi lisätä osaltaan kansantalouteemme jäävää arvonalisää. Samalla on kriittisesti seurattava sitä, millä hinnalla Suomi ja toisaalta muut luonnonvaroja omistavat valtiot antavat ulkomaisten sijoittajien hyödyntää maaperiensä rikkauksia.

Cleantech-ratkaisut kuten esimerkiksi resurssitehokkaat prosessit, veden käsittely ja kierrätys sekä ilmapäästöjen minimointi mahdollistavat ympäristönäkökohdat huomioon ottavan kaivannaisteollisuuden kehittymisen. Samalla luodaan teknologisia ratkaisuja globaaleille markkinoille. Innovaatiotoiminnalla edistetään globaalia markkinapotentiaalia omaavien cleantech-ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa Suomen kaivosteollisuudessa. Samalla luodaan edellytyksiä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväälle kaivannaisteollisuudelle, ratkaisujen viennille ja yritysten kansainvälistymiselle. Kaivannaisteollisuus on

Suomen vahvoja kasvualueita ja täällä on edellytyksiä edelleen kehittää sekä kaivosteollisuutta että sen ympärillä olevaa osaamista (esim. kaivosteknologian yritykset). Kaivosteollisuudessa on mahdollista saada mittavia (jopa yli 2 mrd. euroa) yksityisrahoitteisia investointeja ja luoda 4 000 uutta työpaikkaa vuoteen 2020 mennessä.

Globaali *matkailumarkkina kasvaa* ja myös suomalainen matkailuelinkeino kasvaa, kannattaa ja menestyy kilpailussa kansainvälisistä matkustajavirroista. Suomella on paljon vahvuuksia, joita tulee vahvistaa ja heikkouksiamme puolestaan kehittää. Matkailupalveluja syntyy sinne, missä on tarjolla matkailijoita houkuttelevia luonnon ja kulttuurin vetovoimatekijöitä yhdistettynä saavutettavuuteen ja muuhun toimivaan palvelurakenteeseen. Julkinen valta voi edistää niiden syntymistä mm. tavoitteellisen suunnittelun, kaavoituksen ja investointien kautta. Valitulle kohderyhmälle kohdennetuilla, Suomen vahvuuksiin, erityispiirteisiin ja motiiveihin perustuvien matkailuteemoittaisten kampanjoiden avulla on mahdollista tavoitella uutta matkailuvirtaa ja tulonmuodostusta. Matkailun aikaansaama arvonalisäys eli jalostusarvo vuonna 2011 oli arviolta 4,5 miljardia euroa. Se on 2,8 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Verrattuna muiden toimialojen arvonalisäykseen, matkailun arvonalisä oli suurempi kuin elintarviketeollisuuden ja lähes kaksi kertaa niin suuri kuin maatalouden. Matkailutoimialan määrätietoisella kehittämisellä voidaan osaltaan vähentää myös viennin keskittyneisyydestä aiheutuvia suhdannevaiheluita.

14. *Cleantech-alalla tavoitellaan maailmanluokan menestystarinoita ja uutta globaalia liiketoimintaa. Tutkimus- ja kehitystoiminnan ohella panostetaan erityisesti uusien ratkaisujen demonstrointiin ja kaupallistamiseen. Uusien teknologioiden käyttöönottoa nopeutetaan kokeilualueiden, edelläkävijäkuntien ja osaamiskeskittymien avulla, esimerkiksi suuntaamalla julkisia hankintoja uusien teknologioiden käyttöönottoon. Tavoitteena on, että vähintään 1,0 prosenttia valtion ja kuntien julkisista hankinnoista kohdistuu uusien cleantech-ratkaisujen käyttöönottoon vuoden 2014 loppuun mennessä. Tavoitetta nostetaan asteittain. Luonnonvara-alojen kansantaloutta hyödyntävää vaikutusta pyritään vahvistamaan.*

Rineettomat alat ml. palveluliiketoiminta

Suomen vahvuuksia ovat perinteisesti olleet mm. tekniseen suunnitteluun liittyvät tehtävät. Myös teollisten toimialojen arvonalisäyksestä entistä suurempi osuus tulee palveluista. Palvelujen osuus maailmankaupassa kasvaa ja samalla korostuu myös tuotteisiin tai tuotantolaitoksiin suoraan kytkeytymättömien palvelujen merkitys. Suomella on monia vahvuuksia, joiden ansiosta yritykset voivat menestyä

tässä kehityksessä. Virtuaalisten ja digitaalisten tuotteiden merkitys kasvaa kiihtyvällä vauhdilla.

Luovan talouden merkityksen korostaminen liittyy taloudellisen tuotannon murrokseen. Luovien alojen osaamisen, tuotteiden ja palvelujen hyödyntämisestä muilla aloilla on tullut merkittävä kilpailutekijä. Perinteisten tuotannontekijöiden rinnalle on muodostunut uusi merkitystään lisäävä tuotannontekijä, joka koostuu sellaisista immateriaalisista tekijöistä kuin tieto, osaaminen, luovuus ja erityisesti merkitysten korostaminen. Elinkeinopolitiikan on syytä ottaa tämä kehitys huomioon ja varmistaa sen hyödyntäminen. Yritysten näkökulmasta on tärkeää hyödyntää tämän ilmiöalueen osaaminen ymmärtämällä kuluttajien kulttuurisia, emotionaalisia ja eettisiä tarpeita ja preferenssejä.

Suomella on monia omaleimaisia kulttuurialoja, jotka voivat nousta Ruotsin tavoin maailmanmaineeseen. Näihin on kiinnitetty huomioita myös elinkeinopolitiikassa. Myös matkailu voi hyötyä globaalisti tunnetuista suomalaisista saavutuksista kulttuuri- ja elämysaloilla. Brändit ja mielikuvat ovat tässäkin liiketoiminnassa keskeisiä menestystekijöitä kuten Muumi- ja Angry Birds-esimerkit osoittavat.

5.5 Energiapolitiikka

Luotettava ja edullinen energian saanti on Suomen keskeinen elinkeinoelämän toimintaedellytys. Tämä johtuu mm. Suomen talouden rakenteesta ja sijainnista etäällä päämarkkinoista. Pääosa energiapoliittisista päätöksistä tehdään EU:ssa yhdessä muiden jäsenmaiden, komission ja parlamentin kanssa. Siksi oikea-aikainen ja tiivis vaikuttaminen näihin päätöksiin on ensiarvoisen tärkeää. Omilla vero- ja muilla valinnoilla voidaan parhaimmillaankin vain lieventää tai vahvistaa EU:ssa sovittujen linjausten kansallisia vaikutuksia.

Osana EU:n yhteisiä tavoitteita Suomen pitää lisätä uusiutuvan energian käyttöä nykyisestä noin 33 prosentista 38 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä energian loppukulutuksesta laskettuna. Lisäksi liikenteessä biopolttoaineen osuuden tulee olla EU:ssa vähintään 10 prosenttia vuonna 2020, Suomi on itse kaksinkertaistanut tämän tavoitteen. Suomi on edellä mainittujen tavoitteiden mukaisella kehityspolulla. Parhailaan Suomi toimeenpanee myös energiatehokkuusdirektiivin tavoitteita.

Päästövähennysvelvoite on jaettu EU:n yhteisen päästökauppasektorin ja sen ulkopuolella olevien toimintojen tavoitteisiin. EU:n päästökauppasektorin (sähkö, kaukolämpö, energiaintensiivinen teollisuus jne.) tulee vähentää päästöjään 21 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2020 mennessä. EU:n yhteinen päästökauppa varmistaa tämän tavoitteen saavuttamisen ja lisää samalla päästökauppaan kuuluvien toimialojen, kuten prosessiteollisuuden ja sähköä käyttävän teollisuuden, energiakustannuksia. Päästökaupan ja päästöoikeuksien ostamisen aiheuttama kustannusnousu jäänee kuluvalle vuosikymmenellä aiemmin odotettua lievemmäksi. Tämä

riippuu kuitenkin tavasta, jolla EU tulee sovittamaan päästöoikeuksien määrää ja tarvetta keskenään.

Suomen pitää vähentää päästökaupan ulkopuolella olevien toimintojen, kuten maantieliikenteen, maatalouden, polttoaineita käyttävä PK-teollisuus, rakennusten erillislämmitys jne., päästöjä 16 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2020 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen on edellyttänyt ja edellyttää mm. rakennusnormien kiristämistä, verotuksellisia keinoja autokannan uusimiseksi ja liikenteen ohjaamiseksi, uusiutuvan energian edistämistä jne. Tavoitteen saavuttaminen ei ole helppoa mutta on mahdollista.

Parhailaan päivitetään vuonna 2008 valmistunutta ilmasto- ja energiastrategiaa. Strategian päivityksessä ja Suomen energiapolitiikassa sovitaan yhteen energiansaatavuuden, taloudellisuuden ja ympäristöllisen hyväksyttävyyden vaatimuksia. Nykyään ei voida läheskään aina hakea kompromissia näiden tavoitteiden kesken, vaan kaikkien yhteen sovitettavien tavoitteiden tulisi täyttyä.

Päivitettävässä strategiassa arvioidaan ja linjataan keinot, joilla turvataan uusiutuvan energian osuuden lisääminen, energian säästö, energiatehokkuuden parantaminen, energian saatavuus, energiaomavaraisuuden kohentaminen ja päästöjen vähentäminen. Siinä otetaan huomioon TEM:n puhtaan energian ohjelma, joka tähtää energiatavoitteiden täyttämiseen, cleantech-teknologiaviennin edistämiseen, energiatuonnin kansantaloudellisten haittavaikutusten pienentämiseen ja energianhankinnan omavaraisuuden turvaamiseen sähkön hankinnassa.

Suomen tulisi 2020-luvulla olla sähkön osalta omavarainen, mutta samalla osa koko Euroopan laajuista sähkömarkkinaa. Myös Suomen kaasuverkko tulisi olla kytketty osaksi EU:n laajuista kaasuverkkoa ja kaasun saanti tulisi olla turvattu nykyistä paremmin. Suomessa valmistettaisiin biopohjaisia liikennepolttoaineita ja muita energiatuotteita sekä kansantalouden omaa käyttöä varten että vientiin. Sähkön hinta voisi pysyä maltillisena ja kilpailukykyisenä 2030-luvulle saakka.

Eurooppa-neuvoston tavoitteiden mukaisesti komissio julkaisi vuonna 2011 matalahiilitiekartan ja energiatiekartan vuoteen 2050, joissa esitetään vaihtoehtoisia polkuja vähentää päästöjä 80–95 prosenttia vuoden 1990 tasosta. Myös Suomessa hallitusohjelman mukaan valmistellaan energiatiekartta vuoteen 2050 saakka. Se antaa viitteen siitä, mitä Suomen elinkeinoelämältä ja kansalaisilta odotetaan ja mitä mahdollisuuksia tai uhkia uusi energiatulevaisuus tarjoaa. Jo nyt tiedetään, että energian käyttötavat, energian tuotanto sekä energiajärjestelmät ovat tuolloin uusiutuneet täydellisesti.

- 15. *Energiapolitiikan tavoitteena on sovittaa yhteen energiansaatavuuden, taloudellisuuden ja ympäristöllisen hyväksyttävyyden vaatimukset sekä ympäristöliiketoiminnan menestysmahdollisuuksien kasvu.***

5.6 Elinkeinopolitiikan koordinaatiolla lisää vaikuttavuutta

EU- ja kv-yhteistyö

On myös tärkeää huomata, että kotimaisten tekijöiden rinnalla Suomeen kilpailukykyyn vaikuttavat lähvuosina voimakkaasti erilaiset ulkoiset, maailmantalouden rakennemuutokseen liittyvät seikat. Nämä ovat luonteeltaan sekä taloudellisia että poliittisia – kuten sääntelykehitys EU:n sisämarkkinoilla tai Euroopan ulkopuolella. Kotimaata koskevan talous- ja elinkeinopolitiikan rinnalla Suomen on siksi välttämätöntä kiinnittää huomiota myös ulkoiseen vaikuttamiseen ja tämän toiminnan tehostamiseen.

Suuri osa Suomea koskevasta elinkeinopoliittisesta säätelystä tapahtuu kansainvälisessä yhteistyössä. EU-päätöksenteko on merkittävin kansainvälisen sääntelyn lähde, mutta myös muu kansainvälinen yhteistyö vaikuttaa asemaamme. Erityisesti ilmasto-, energia- ja ympäristökysymykset ovat viime aikoina korostuneet. Elinkeinolämä onkin kokenut tulleen ”yllätetyksi” eräissä kilpailukykyyn vaikuttavissa kysymyksissä. Näistä vuonna 2015 voimaan tuleva rikkidirektiivi lienee ajankohtaisin esimerkki. Tavoitteena tulee olla, että Suomi voi varmistaa vähintään tasavertaiset kilpailuolosuhteet muiden maiden kanssa. Samalla voimme hyödyntää aktiivisesti uusia eteen tulevia globaalin toimintaympäristön muutoksia.

Eurooppa 2020 -strategia tähtää älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun edellytysten parantamiseen. Se on lippulaivahankkeineen elinkeinopolitiikan kanalta keskeinen ja palauttaa kilpailukykyä kehittävän näkökulman talouspolitiikan keskiöön.

Suomen kannalta on keskeistä, että strategia tukee sellaista uudistavaa kasvua, joka ei nojaa kilpailua vääristäviin tukitoimiin ja katsoo eteenpäin yli nykyisten talousongelmien. Myös rahoitusmarkkinoiden rakenteellinen kehittäminen, täysimittainen osallistuminen sisämarkkinoille, uusien yritysten toimintaedellytyksiä parantavien ratkaisujen löytäminen ja digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuus ovat Suomelle tärkeitä päämääriä.

Suomalaisyritysten menestys riippuu ensisijaisesti niiden omista valinnoista ja siitä, kuinka toimintaympäristömme tukee niiden uudistumista. Yritysten on suunnattava entistä rohkeammin EU:n ulkopuolisille ja erityisesti nopean kasvun markkinoille.

Venäjän liittyminen Maailman kauppajärjestöön (WTO) sekä EU:n neuvottelemat vapaakauppasopimukset avavat uusia mahdollisuuksia. Kiinan ja muiden Aasian kasvumarkkinoiden kehitys on sekin tärkeää. Suomen etujen mukaista on, ettei kauppaa ja investointeja vaikeuteta protektionistisin perustein. EU:lla on hyvät edellytykset nousta edelläkävijäksi kestävän ja osallistavan kasvun hyödyntäjänä, kun tavoitteet asetetaan ajoissa ja läpinäkyvästi.

Eurooppalaisen rahoituskriisin myötä rahoitusmarkkinat kohtaavat mm. rahan hintaan ja saatavuuteen vaikuttavaa säätelypainetta. Suomen pitää olla aktiivinen,

jotta sääntely säilyy tarkoituksenmukaisena. Sen ei tule muodostaa suomalaisyrityksille liiallista kustannusrasitetta, vaan toimia päinvastoin uuden liiketoiminnan mahdollistajana.

16. Vahvistetaan EU-vaikuttamista elinkeinopolitiikan näkökulmasta. Tässä yhteydessä mm. panostetaan vahvasti ennakkovaikuttamiseen kansainvälisillä foorumeilla sekä nostetaan EU-sääntelyn kilpailukykyvaikutukset vaikuttamisen keskiöön. Tavoitteeksi asetetaan, että EU-aloitteista toteutetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa vaikutusarvio (vaikutukset suomalaisen elinkeinoelämän toimintaedellytyksille). Lisäksi Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU:n elinkeino- ja teollisuus- ja kauppapolitiikan modernisointiin.

Globaali taloustarjoaa rajattomasti liiketoimintamahdollisuuksia, mutta vaatii uudenlaista kyvykkyyttä ja uusia toimintatapoja. Vanhoin toimintatavoin ja pienin askelin ei voida enää edetä, sillä kantosuhteen heikkeneminen yhdessä trendikasvun hidastumisen kanssa rapauttaa kiihtyvällä vauhdilla koko hyvinvointijärjestelmäämme.

Näivettymisen kierre voidaan katkaista ottamalla rohkeita askeleita kantosuhteen parantamiseksi. Samalla on hyödynnettävä globaalitalouden mahdollisuuksia ja edistettävä rakennemuutosta. Tavoitteille on helppo asettaa mittarit: kantosuhteen tulee parantua ja pitkän aikavälin bkt-kasvun nousta.

Kestävän talouskasvun edistäminen on kansallinen prioriteetti. Tästä syystä eri toimijoiden on tavoiteltava yhteisesti kasvun edistämistä. Valtionhallinnon työjaossa yleinen elinkeinopolitiikka kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön vastuualueelle. Elinkeinopolitiikan edistämiseksi olisi kuitenkin kyettävä ylittämään hallinnolliset ja toimialakohtaiset raja-aidat. Vaikuttava toiminta edellyttää koordinoitua toimintaa.

Elinkeino- ja kasvupolitiikan kysymykset nostetaan horisontaalisen päätöksen keskiöön myös valtioneuvostossa. Arvioimme jo nyt mm. aluepolitiikan, tasarvopolitiikan ja ympäristöpolitiikan kysymyksiä. Suomalaisen yritystoiminnan menestys ja kilpailukyky on vähintään yhtä tärkeä näkökulma. Kilpailukykyvaikutusten arviointi on otettava osaksi kaikkea julkista valmistelua.

Elinkeinopolitiikan kansainvälisen, Suomen ulkopuolelle ulottuvan toiminnan koordinaatio on etenemässä vuoden 2013 aikana. Valtioneuvosto on toukokuussa 2012 hyväksynyt taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman, jonka keskeisenä tavoitteena on näiden toimintojen selvästi aikaisempaa tiiviimpi koordinaatio. Taloudellisilla ulkosuhteilla tarkoitetaan työtä, jonka avulla vaikutetaan Suomen ulkoiseen toimintaympäristöön (mm. kauppapolitiikka ja EU:n sisämarkkinoiden kehittäminen), yritysten kansainvälistymiseen, ulkomaisten investointien edistämiseen sekä Suomen maakuvaan ja Suomi-promootioon. Jatkossa kiinnitetään erityistä huomiota globaalien arvoverkkojen toimintalogiikan muutokseen ja

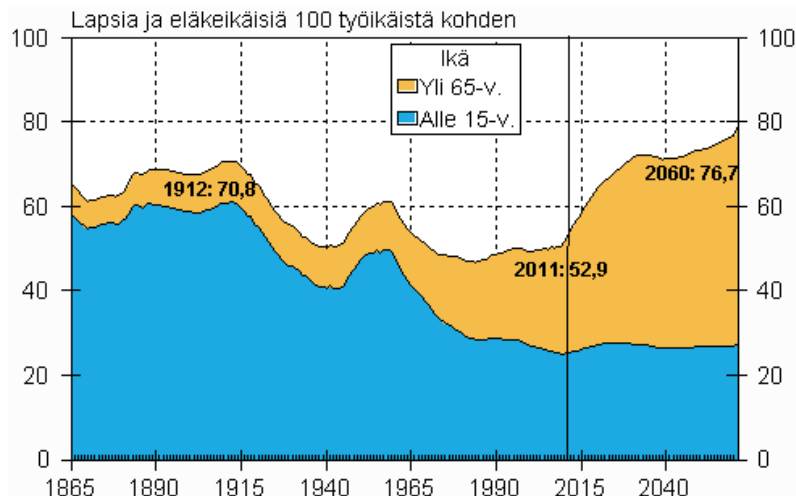
Suomen mahdollisuuksiin muutoksen hyödyntämisessä. Myös ennakointia on tärkeää vahvistaa.

Myös elinkeinopolitiikassa on uskallettava kokeilla uusia toimintatapoja. Samalla julkisia toimenpiteitä ja panostuksia tulee arvioida systemaattisesti niiden vaikutavuuden näkökulmasta. Tulosten pohjalta on tehtävä tarpeelliset sisällölliset ja rakenteelliset muutokset. Tässä linjauksessa on kuvattu haasteita, mahdollisuuksia, tavoitteita ja toimenpiteitä yleisellä tasolla. Niiden toteuttaminen edellyttää yhteistä näkemystä tavoitteista ja käytännön työtä.

- 17. Tavoitteena on yhteinen näkemys tässä linjauksessa esitetyistä yleisistä johtopäätöksistä (mm. talousneuvosto, hallitus, sidosryhmät). Määritellään konkreettiset toimenpiteet, vastuutahot sekä toteutus-aikataulu (ministeriöt, hallitus). Linjauksessa määriteltyt tavoitteet ja tarvittavat toimenpiteet käydään läpi hallituksen kehysriihikeskustelussa keväällä 2013. Sen jälkeen toimenpidekokonaisuutta ja kasvupolitiikan toimenpiteitä seurataan neljännesvuosittain talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa.**

Liite 1

Demografisen kehityksen haaste kansantalouden kasvulle

Lähde Tilastokeskus 2012.

Väestö ikärhythmittäin koko maa 1900–2060 (vuodet 2020–2060: ennuste)

Vuosi	Ikäluokat yhteensä	0–14	15–64	65–	0–14 %	15–64 %	65– %
1900	2 655 900	930 900	1 583 300	141 700	35,1	59,6	5,3
1910	2 943 400	1 049 400	1 724 500	169 500	35,7	58,6	5,8
1920	3 147 600	1 051 000	1 908 300	188 300	33,4	60,6	6,0
1930	3 462 700	1 018 300	2 227 200	217 200	29,4	64,3	6,3
1940	3 695 617	995 599	2 464 107	235 911	26,9	66,7	6,4
1950	4 029 803	1 208 799	2 554 354	266 650	30,0	63,4	6,6
1960	4 446 222	1 340 187	2 778 234	327 801	30,1	62,5	7,4
1970	4 598 336	1 118 550	3 052 298	427 488	24,3	66,4	9,3
1980	4 787 778	965 209	3 245 187	577 382	20,2	67,8	12,1
1990	4 998 478	964 203	3 361 310	672 965	19,3	67,2	13,5
2000	5 181 115	936 333	3 467 584	777 198	18,1	66,9	15,0
2010	5 375 276	887 677	3 546 558	941 041	16,5	66,0	17,5
2020	5 631 017	932 596	3 425 603	1 272 818	16,6	60,8	22,6
2030	5 847 678	936 712	3 415 342	1 495 624	16,0	58,4	25,6
2040	5 984 898	923 027	3 495 360	1 566 511	15,4	58,4	26,2
2050	6 095 858	940 800	3 515 618	1 639 440	15,4	57,7	26,9
2060	6 227 635	948 631	3 523 775	1 755 229	15,2	56,6	28,2

Lähde: Väestötillastot 2012, Tilastokeskus

Liite 2

Kantosuhdelaskelma

Kantosuhde 2007–2011					
	2007	2008	2009	2010	2011
Väestö	5300,484	5326,314	5351,427	5375,276	5401,267
Työlliset	2492	2531	2457	2447	2474
Yksityisrahoitteiset sektorit	1834	1867	1789	1779	1782
Muut	3466,484	3459,314	3562,427	3596,276	3619,267
Kantosuhde	1,89	1,85	1,99	2,02	2,03
Budjettilyijäämä (valtio + kunnat)	0,8	0,2	-5,2	-5,5	-3,3
(Yksityisrahoitteiset sektori = kaikki muut paitsi luokat O, P ja Q.)					

Lähdetaulukot

	Työlliset, 1000 henkeä				
	2007	2008	2009	2010	2011
	2492	2531	2457	2447	2474
A, B Maa-, metsä- ja kalatalous; kaivostoiminta (01-09)	118	119	119	115	110
C-E Teollisuus; sähkö-, lämpö-, vesi- ja jätehuolto yms. (10-39)	446	443	406	388	384
F Rakentaminen (41-43)	174	186	175	172	176
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus (45-47)	305	311	296	298	303
H Kuljetus ja varastointi (49-53)	151	153	153	156	147
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta (55-56)	84	88	85	83	83
J Informaatio ja viestintä (58-63)	95	95	94	95	99
K, L Rahoitus- ja vakuutustoiminta; kiinteistöala (64-68)	70	71	70	71	75
M, N Liike-elämän palvelut (69-82)	250	253	244	250	253
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus (84)	119	117	116	117	116
P Koulutus (85)	168	165	164	174	179
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut (86-88)	370	382	388	379	396
R-U Muu palvelutoiminta (90-99)	135	136	138	139	141
X Toimiala tuntematon (00)	6	12	9	12	11

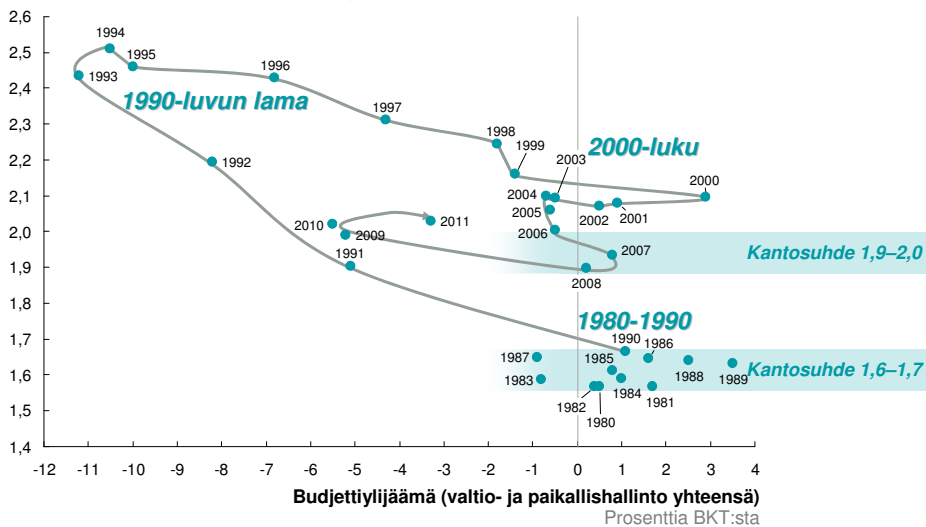
	2007	2008	2009	2010*	2011*
	Alijäämä Prosenttia BKT:sta	Alijäämä Prosenttia BKT:sta	Alijäämä Prosenttia BKT:sta	Alijäämä Prosenttia BKT:sta	Alijäämä Prosenttia BKT:sta
Valtio	1	0,6	-4,5	-5,3	-2,9
Paikallishallinto	-0,2	-0,4	-0,7	-0,2	-0,4
Sosiaaliturvarahastot	4,5	4,1	2,7	3	2,8

Kantosuhteella on yhteys julkisen sektorin budjettitasapainoon – viime vuosina tasapaino on saavutettu kantosuhteella 1,9–2,0

Kantosuhde

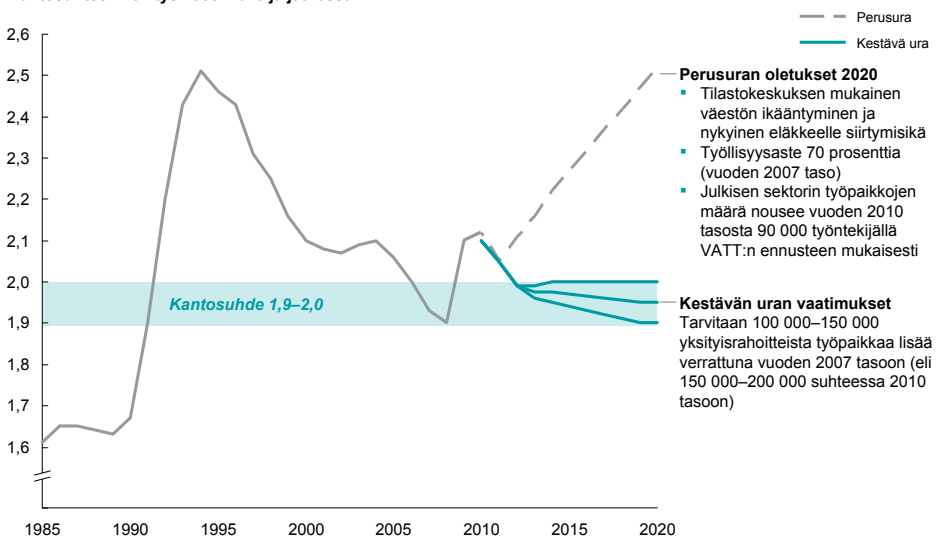
Muu väestö ja julkisen sektorin työvoima per yksityisrahoitteisen sektorin työvoima

PÄIVITETTY 2012

Kestävän tason saavuttaminen vaatii työpaikkojen lisäämistä

Kantosuhteen kehitys 1985–2010 ja jatkossa

LÄHDE: Tilastokeskus; VATT; McKinsey-analyysi

Tekijät Författare Authors		Julkaisuaika Publiceringstid Date	
Janne Känkänen, Pekka Lindroos, Martti Myllylä		Februari 2013	
		Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
		Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
		Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title			
Riktlinjer för närings- och industripolitiken. Vad som behövs för ekonomisk tillväxt i Finland under 2010-talet			
Tiivistelmä Referat Abstract			
<p>I dessa riktlinjer söks nya källor till ekonomisk tillväxt för Finland. Riktlinjerna främjar de mål i regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering som avser hållbar ekonomisk tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft. Samtidigt återspeglar de målen i Europeiska kommissionens Europa 2020 -strategi för smart och hållbar tillväxt för alla. Riktlinjerna avser också att vara en insats i beredningen av regeringens framtidsredogörelse.</p> <p>Temat ekonomisk tillväxt har under den senaste tiden belysts i flera olika utredningsmannarapporter. Sådana är till exempel <i>Investeringar i Finland (Jorma Eloranta)</i>, <i>Ett nätverk för externa ekonomiska relationer (Matti Alahuhta)</i> och <i>Kapitalmarknad och tillväxt (Kari Stadigh)</i>. Arbetsgruppen ICT 2015 (<i>Pekka Ala-Pietilä</i>) föreslår åtgärder för att främja den ekonomiska tillväxten i informationsteknikbranschen.</p> <p>Omvärldens tilltagande komplexitet försvårar också genomförandet av näringspolitiken. De traditionella, nationella klustren ger vika för globala värdekedjor och nationalräkenskaperna förmår inte alltid följa med utvecklingen på ett tillförlitligt sätt. Företagens och samhällsekonominns intressen går isär. Trots det kommer de centrala komponenterna i den ekonomiska tillväxten, dvs. arbetsinsatsen och arbetsproduktivitets utveckling även i fortsättningen att vara nyckelfaktorer i den ekonomiska utvecklingen.</p> <p>Ekonomisk tillväxt förutsätter att arbetsinsatsen av dem som arbetar inom den privatfinansierade sektorn fås på en tillräcklig nivå i förhållande till folkmängden. När folkmängden ökar och befolkningen samtidigt åldras är det nödvändigt att se till att det finns tillräckligt med arbetskraft för att trygga det finländska samhällets välfärdsåtaganden.</p> <p>Samtidigt bör man i näringspolitiken främst rikta uppmärksamheten på produktivitetstillväxt och framgång på den globala marknaden. Viktiga faktorer för en ökad arbetsproduktivitet kommer även i fortsättningen att vara en fungerande konkurrens, omsorg om den nationella konkurrenskraften, främjande av sådan strukturomvandling som ökar produktivitet, ökande utnyttjande av globala affärsmöjligheter samt en samordnad och målinriktad verksamhet.</p> <p>Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Närings- och innovationsavdelningen/Martti Myllylä, tfn 050 396 0250.</p>			
Asiasanat Nyckelord Key words			
Näringspolitik, tillväxt, sysselsättning, konkurrenskraft, globala värdekedjor			
ISSN		ISBN	
1797-3562		978-952-227-736-7	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages		Kieli Språk Language	Hinta Pris Price
61		Suomi, Finska, Finnish	18 €
Julkaisija Utgivare Published by		Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

<p>Tekijät Författare Authors</p> <p>Janne Känkänen, Pekka Lindroos, Martti Myllylä</p>	<p>Julkaisuaika Publiceringstid Date February 2013</p> <p>Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy</p> <p>Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment</p>
<p>Julkaisun nimi Titel Title</p> <p>Industrial Competitiveness Approach. Means to guarantee economic growth in Finland in the 2010s</p>	
<p>Tiivistelmä Referat Abstract</p> <p>The objective of these guidelines is to seek new sources of economic growth in Finland. They promote the objectives set for sustainable economic growth, employment and competitiveness in Prime Minister Jyrki Katainen's Government Programme, while also reflecting the EU2020 programme's goals for smart, sustainable and inclusive growth, set by the European Commission. These guidelines also aim to provide feedback on the preparations for the Government's Foresight Report.</p> <p>The theme of economic growth has been discussed in several recently published administrator's reports, such as <i>Investointeja Suomeen (Investments to Finland, working group led by Jorma Eloranta)</i>, <i>Taloudellisten ulkosuhteiden verkosto (Network of External Economic Relations, working group led by Matti Alahuhta)</i> and <i>Pääomamarkkinat ja kasvu (Capital Markets and Growth, working group led by Kari Stadigh)</i>. These reports are only available in Finnish. Furthermore, the <i>Finnish ICT Cluster 2015 working group (Pekka Ala-Pietilä)</i> has suggested ways of improving economic growth in the field of information technology.</p> <p>As the business environment becomes more complex, it is becoming more difficult to implement industrial policy. Traditional national clusters are making way for global value chains and the national accounts are not always able to keep up with this trend. The interests of businesses and the national economy are diverging. Essential components of economic growth, namely the amount of work input and development in the productivity of labour, will nonetheless remain the key factors of economic growth.</p> <p>Economic growth requires that the work input of private sector workers be raised to a sufficient level in relation to the size of the population. As the population increases and grows older, we must guarantee a sufficient workforce to secure Finnish society's welfare commitments.</p> <p>At the same time, the focus of economic policy must be directed towards increased productivity and success in the global market. From the viewpoint of increasing productivity, the following matters will be of crucial importance: well-functioning competition, securing national competitiveness, promoting structural changes which increase the rate of productivity, seizing global business opportunities and coordinated, target-oriented operations.</p> <p>Contact person within the Ministry of Employment and the Economy: Enterprise and innovation department/Martti Myllylä, tel. +358 50 396 0250.</p>	
<p>Asiasanat Nyckelord Key words</p> <p>Industrial policy, growth, employment, competitiveness, global value chains</p>	
<p>ISSN 1797-3562</p>	<p>ISBN 978-952-227-736-7</p>
<p>Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 61</p>	<p>Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish</p> <p>Hinta Pris Price 18 €</p>
<p>Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy</p>	<p>Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd</p>

Elinkeino- ja teollisuuspoliittinen linjaus – Suomen talouskasvun eväitä 2010-luvulla

Tässä linjauksessa Suomelle etsitään uusia talouskasvun lähteitä. Linjaus rakentuu lukujen 1-4 analyysiosiosta sekä luvun 5 johtopäätösosiesta.

Luku 1 tarkastelee elinkeinopolitiikan tehtävää ja tavoitetta.

Luku 2 tarkastelee globaalin toimintaympäristön muutosvoimia. Erityisesti kiinnitetään huomiota globaalien arvoketjujen pilkkoutumiskehitykseen.

Luku 3 tarkastelee Suomen talouden tilaa. Toimintaympäristön muutos on havaittavissa Suomenkin taloudessa. Meidän on tunnustettava muutos ja reagoitava niin, että kykenemme edistämään talouden kestäväää kasvua muuttuvassa toimintaympäristössä.

Luku 4 tarkastelee tuottavuuskasvun lähteitä. Uusin tuottavuusaalto korostaa tehtävärakenteiden muutoksen kautta tapahtuvaa kasvua.

Luvussa 5 esitetään analyysiosaan perustuen strategisen tason johtopäätöksiä kasvua tukevan elinkeinopolitiikan linjaamiseksi. Työpanoksen määrä ja työn tuottavuuden edistäminen ovat talouskasvun keskeisimmät ajurit. Työpanoksen määrän kehitykseen tulee vaikuttaa. Tuottavuuden kasvattamisessa kilpailukyvyistä huolehtiminen, rakennemuutoksen edistäminen, globaalitalouden mahdollisuuksien hyödyntäminen sekä koordinoitu toiminta ovat keskiössä.

Tätä julkaisua myy:
Netmarket
Edita Publishing Oy
www.edita.fi/netmarket
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-735-0

Verkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-736-7

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY